

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

NĚMECKÝ STŘELECKÝ SPOLEK LOKET
(1560 – 1945)
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jiří Herda

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jan Kilián, Ph.D.

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně

S použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 13. 6. 2018

.....

vlastnoruční podpis

Za cenné rady a věnovaný čas bych chtěl poděkovat vedoucímu práce Doc. PhDr. Janu Kiliánovi, Ph.D., za ochotu, poskytnuté materiály a informace paní Janě Sobotové ze spolku „Ostrostřelci Locket“ a pracovníkům SOA v Jindřichovicích, za pomoc s překlady Ing. Iloně Vaníčkové a Soně Vaníčkové a za jazykovou kontrolu své manželce.

Obsah

Obsah.....	1
Abstract	2
Úvod	6
1 Obecné podmínky fungování spolků.....	11
1.1 Právní rámec.....	11
1.2 Jiná spolková činnost.....	14
2 Střelecké spolky v okolí Lokte.....	16
3 Německý střelecký spolek Loket	18
3.1 Členská základna	21
3.2 Financování.....	25
3.3 Střelecké závody.....	27
3.4 Místa působení – střelnice	30
3.5 Znak, prapor spolku a další symboly	31
3.6 Uniformy a zbraně.....	32
4 Dnešní následovníci.....	35
4.1 Zahájení činnosti.....	35
4.2 Členská základna	36
4.3 Aktivity a soutěže	37
Závěr	38
Summary	40
Přílohy.....	43
Obrazové přílohy	44
Archivní prameny	62
Literatura	63
Muzejní a soukromé prameny.....	64
Elektronické zdroje	65
Seznam příloh.....	66

Abstract

Člověk je tvor vysoce společenský a od samých počátků své existence měl a má potřebu se sdružovat a žít ve skupině. Původní tlupy se postupem času měnily v kmeny, klany, rody a rodiny. Tyto skupiny postavené na příbuzenských vazbách, které měly za účel vytvořit podmínky pro přežití, tedy zajistit hmotné statky a jejich obranu, byly mnohem později nahrazovány společenstvími a uskupeními politického, popř. výrobního charakteru.

Z pohledu historie teprve v nedávné době začala vznikat uskupení založená na společném zájmu nebo zálibě, tedy společensko-kulturního nebo sportovního charakteru. Do této kategorie lze zařadit střelecká společenstva, bratrstva a spolky. Nejstarší z nich začala v Evropě vznikat již v 8. nebo 9. století, většinou však na konci 13. a na počátku 14. století a mnohdy se vyvinula z původních rytířských řádů.

Další etapou ve vývoji těchto uskupení bylo 15. až 17. století, kdy důvodem jejich existence byla především snaha zajistit bezpečnost nově se rozvíjejících měst a ochranu jejich ekonomických aktivit a zájmů. Po třicetileté válce se vývoj v této oblasti městské společnosti posunul ještě blíže k dnešnímu pohledu ve vnímání existence spolků. Důvodem jejich existence a fungování se stále více stávala snaha lidí bavit se a trávit svůj volný čas ve společnosti lidí s obdobnými zájmy.

Výjimkou z obecného vývoje v oblasti spolkového života není ani Německý střelecký spolek v Lokti. Počátky jeho existence sahají do druhé poloviny 16. století, kdy jeho základní funkcí byla spoluúčast členů na obraně města. Největšího společenského rozkvětu z pohledu zábavy a účasti na společensko-kulturním životě města dosáhl spolek v průběhu 19. století, kdy lze mimo jiné i z pohledu měnících se celkových společensko-politických poměrů hovořit o období největšího rozmachu spolkového života v našich zemích.

Éru rozvoje spolkového života přerušily události ve 40. letech a na počátku 50. let 20. století. To platí i o Německém střeleckém spolku v Lokti, kdy k ukončení jeho činnosti došlo v souvislosti s příchodem válečných událostí a souvisejícím přesunům obyvatelstva.

Na tradici Loketských střelců navázalo téměř o šedesát let později, tedy až na počátku nového tisíciletí, sdružení - Ostrostřelci Loket.

Abstract

Mensch ist ein sehr gesellschaftliches Wesen und seit Beginn seines Daseins brauchte und braucht sich zu vereinigen und in einer Gruppe zu leben. Ursprüngliche Horden änderten sich mit der Zeit in Stämmen, Gattungen und Familien. Der Zweck dieser Gruppen, die auf familiären Bindungen gebaut wurden, war, Bedingungen für das Überleben zu bilden, das heißt Sachwerte zu sichern und ihre Verteidigung zu gewährleisten. Viel später wurden sie durch Gemeinschaften und Gruppierungen eines politischen bzw. wirtschaftlichen Charakters.

Aus dem historischen Sicht begannen erst in der letzten Zeit die Gruppierungen zu entstehen, die aus dem Grund eines gemeinsamen Interesse oder Hobby gegründet wurden, also mit einem gesellschaftlich–kulturellen oder sportlichen Charakter. Zu diese Kategorie kann man die Schießsportverbände, Bruderschaften und Gemeinschaften einbeziehen. Die ältesten von ihnen entstanden in Europa am Ende des 13. und zu Beginn des 14. Jahrhunderts. Oft bildeten sie sich aus ursprünglichen Ritterorden heraus.

Weitere Entwicklungsetappe dieser Gruppierungen war von 15. bis 17. Jahrhundert. Zu dieser Zeit war der Grund ihrer Existenz vor allem die Schwerpunktsetzung auf die Gewährleistung der Sicherheit in neuentwickelnden Städten und Schutz ihrer ökonomischen Aktivitäten und Interesse. Nach dem dreißigjährigen Krieg nährte sich die Entwicklung noch mehr der heutigen Wahrnehmung des Bestehens von Verbänden. Der Grund ihrer Existenz und Funktionsweise wurde immer mehr die Bemühung Freizeit mit den Leuten zu verbringen und sich mit denen zu unterhalten, die ähnliche Interessen haben.

Der deutsche Schießverein in Loket ist keine Ausnahme von der gewöhnlichen Entwicklung anderer Vereine. Der Anfang seiner Existenz reicht bis die zweite Hälfte des 16. Jahrhunderts. Seine Grundaufgabe war damals eine Teilnahme an der Verteidigung der Stadt. Die größte Entfaltung aus der Sicht der Unterhaltung und der Teilnahme an dem Kulturleben der Stadt erreichte der Verein im 19. Jahrhundert. Zu der Zeit kann man über Zeitraum des größten Aufstiegs der „Vereins-Kultur“ in unseren Ländern, im Zusammenhang mit der allgemeinen Änderung der gesellschaftlich-politischen Verhältnisse.

Der Zeitraum der Entwicklung von Vereinen wurde durch die Ereignisse im 40. und anfangs der 50. Jahre des 20. Jahrhunderts unterbrochen. Dies gilt auch für Deutschen

Schießverein in Loket, dessen Tätigkeit im Zusammenhang mit den Kriegereignissen und mit großen, mit dem Krieg zusammengeordneten Wanderung der Einwohner beendet wurde.

An die Tradition der Loket - Schützen knüpfte um sechzig Jahre später, also am Anfang neuer Millenniums, der Verband „Scharfschütze Loket“ an.

Abstract

Human is a highly societal being and from the beginning of its existence, it has had a need to associate itself and to live in a group. The original groups have changed with time to tribes, clans, kins and families. These groups built on kinsman bonds, whose purpose was to create conditions for survival – to provide tangible goods and protect them, were much later replaced with partnership and associations of political or manufacturing character.

From the historical point of view, associations of socio-cultural character which are based on common interest or hobby have been arisen not long ago. Shooting associations, confraternities and corporations can be involved in this category. The oldest ones have arisen at the end of 13th and beginning of 14th century in Europe and often have evolved from original knightly orders.

Next phase of the development of these associations was from 15th to 17th century. The reason of their existence was primarily the effort to provide safety of newly evolving cities and defence of their economical activities and interests. After the Thirty-Years War, the development in this sphere of city society moved even closer to nowadays perspective in perception of associations. The effort to have fun and to spend their free time in a company of people with similar hobbies became the reason of their existence and functioning.

Even the German Shooting Association in Loket is no exception of general development of associations. The beginning of its existence is found in the second half of 16th century, when its basic function was participation of its members during defence of the city. Its biggest social prosperity when talking about entertainment and participation in socio-cultural life of the city, was during 19th century, during which was, also, the time of the biggest upswing of the life of associations in our lands.

The era of development of life of associations was interrupted by the events in 1940's and early 1950's, the German Shooting Association included. Its closedown happened in context to arrival of war occurrences and massive moves of inhabitants connected to them.

A new association – Ostrostřelci Loket, has been continuing in the tradition of the shooters of Loket from the beginning of a new millennial, almost sixty years later.

Úvod

Cílem mojí bakalářské práce je zmapovat, popsat a přiblížit čtenáři „Německý střelecký spolek v Lokti“, a to od jeho počátků v 16. století přes období největšího rozmachu v průběhu 19. století až po jeho zánik v průběhu první poloviny 20. století. Zároveň bude také popsána i činnost jeho nástupnické organizace v současnosti. Pozornost bude věnována nejen samotným střelcům, ale také jejich vybavení, místům, která pro svoji činnost využívali, a také pravidlům, kterými se jejich činnost řídila. Nebude opomenut ani jejich podíl na společenském životě města a účast při významných společenských akcích.

Obecně známou skutečností, která se týká spolkového života a spolků obecně, je právě účast na společenském životě v místech, kde jednotlivé spolky existovaly a vyvíjely své aktivity. K tomuto se váže také hypotéza, se kterou budu pracovat. Chtěl bych svou práci potvrdit, že také Německý střelecký spolek v Lokti byl důležitou součástí života ve městě, a že byl prvkem, který spoluutvářel společenské prostředí v životě občanů Lokte.

V okamžiku, kdy jsem se začal zabývat sledovaným tématem, začal jsem přemýšlet mimo jiné také o tom, kde, resp. ve které době, je nožné hledat počátky střeleckých spolků a sdružení. V Evropě lze hovořit o 13. století, kdy různé společnosti „Krále Artuše a rytířů kulatého stolu“ začaly obohacovat rytířské zábavy a hry na královských dvorech. Nestarší zmínky však sahají do Francie, do Remeše, roku 832, kde arcibiskup Hukmar založil společenství obsluhující zbraně, a do Aachen na přelomu 8. a 9. století, kdy měli existovat tzv. Karlovi střelci. Tehdy se jednalo o tzv. střelecké gildy.¹

Tehdejší soutěže se neobešly, obdobně jako ty dnešní, bez rituálů, insignií a trofejí v podobě různých klenotů nebo peněžních odměn. Na počátku soutěží se vzdávala pocta patronům, které tyto řády a společnosti uznávaly a uctívaly. Jednalo se například o sv. Jiří (vojáka a mučedníka, patrona některých zemí – např. Anglie, Gruzie nebo měst – např. Barcelona, Londýn, Janov a také skautského hnutí), sv. Šebestiána (vojáka a mučedníka, od svého svatořečení uctívaného jako patrona vojáků, střelců, hrnčírů a spolu patrona proti moru), sv. Huberta (franckého biskupa a zakladatele Lutychu, patrona myslivců a lovců) nebo

¹ Kmošek, P.: Střelecké spolky východních Čech. Nakladatelství OFTIS, Ústí nad Orlicí 2003, str. 14

sv. Felixe z Valois (zakladatele řádu Trinitářů pro vykoupení křesťanských zajatců - schváleno papežem Inocencem III. v roce 1198).

Postupem času byly křížácké řády nahrazovány řády dvorskými a nabývaly charakteru společenského a politického.² Obdobně jako se do cechů sdružovali řemeslníci včetně výrobců zbraní, do střeleckých cechů se sdružovali i jejich uživatelé. Jako další označení těchto uskupení občanů se užívalo „spolek“ nebo „bratrstvo“.

Významným krokem na cestě ke vzniku střeleckých spolků v podobě, jak byly vnímány po třicetileté válce nebo jak jsou vnímány dnes, byly postupné změny ve využívání střelných zbraní. Původní válečné využití a využití pro lov bylo nahrazováno využitím pro zábavu. S touto změnou se také měnila samotná podoba zbraní a střeliva. Před příchodem palných zbraní se používaly luky a kuše napínané německým zubatým heverem, anglickým heverem nebo napínací pákou, tzv. kozí nožkou³. Váha kuše byla cca 10 kilogramů a střílelo se na vzdálenost 70 až 80 metrů. Šípky byly ve tvaru zubaté kostky a nemohly se do terče zabodnout, ale pouze odlamovaly část terče. Tomuto způsobu střelby se říkalo „střelba ku ptáku“. Byly využívány také jiné figuríny nebo druhy terčů ve velikosti 16 x 20 centimetrů. Střelci na stanovišti seděli.⁴

Na soutěže ve střelbě z palných zbraní se počalo přecházet v průběhu 16. století a především po ukončení třicetileté války ve století 17. Původní zbraně využívané především k boji byly nahrazovány postupem času zbraněmi vyráběnými speciálně pro činnost střeleckých spolků a následně pro soutěžní střelbu (*obrazová příloha č. 1*). Od 16. století se také můžeme setkat se střelnicemi, které měly luxusní zázemí s prostorem pro ubytování personálu, kuchyněmi nebo úschovnou zbraní a bohatou výzdobou.⁵

Rozkvět měst v českých zemích a růst jejich bohatství v průběhu 13. a 14. století kladl zvýšené nároky na jejich ochranu. Správa země však neměla dostatek moci a prostředků k tomu, aby uchránila jejich bezpečnost. Ve většině měst nebo jejich blízkosti nebyla v té době umístěna vojenská posádka, a tak byli měšťané nuceni starat se o svou bezpečnost sami. Protože cechy byly v tomto období jediným světským městským společenstvím schopným organizace, začaly se utvářet po vzoru řemeslných cechů „střelecká bratrstva“, společenstva.

² Brych, Vl.: *Arma diaboli – O kuších a střelcích*. Národní muzeum Praha, Praha 2012, str. 87

³ Kruczek, J.: *Arma ofensiva – ruční zbraně minulých staletí*. Muzeum v Českém Těšíně, Český Těšín 1994, str. 14

⁴ Brych, Vl.: *Arma diaboli – O kuších a střelcích*. Národní muzeum Praha, Praha 2012, str. 59

⁵ Např. Lugs, J.: *Střelci a čarostřelci*, Naše vojsko, Praha 1973, popř. Brych, Vl.: *Arma diaboli – O kuších a střelcích*. Národní muzeum Praha, Praha 2012, str. 60

Vrchní dozor nad nimi měly městské rady. V čele těchto bratrstev stáli volení střelečtí mistři, které potvrzovala vrchnost. Ve 14. a 15. století byla tato bratrstva propojena i s životem církevním a s církevními předpisy.⁶

K nejstarším střeleckým bratrstvům na území Čech, doloženým i písemnými materiály, patří bratrstvo Nového Města pražského, založené císařem Karlem IV. v roce 1360. Jeho členové měli mnohá privilegia, včetně práva a povinnosti nosit zbraně, tedy meče, tesáky, brnění a střelnou zbraň. Neplatili daně a nevztahovaly se na ně ani poddanské pohledávky. Zavedením palných zbraní v 15. století vznikají z těchto bratrstev „střelecké cechy“. Členové těchto cechů byli v případě ohrožení města povinni bránit určenou část hradeb.⁷

O tom, kdy skutečně docházelo ke vzniku dalších střeleckých bratrstev, společností, na našem území, se však informace rozcházejí. V literatuře je možné najít již počátek 13. století a průběh století 14., a zmínky o městech Loket (1200), Jihlava (1300), Cheb (1368), Broumov (1400) a Rumburk (1410).⁸

Roku 1286 mělo dojít dokonce k prvním střeleckým slavnostem – „Slavnost střílení ku ptáku“, a to ve Slezské Svídnici v období tzv. Letnic, tedy ve svátek slavený padesát dnů po velikonocích a deset dnů po Nanebevstoupení Páně. Tento zvyk měl přijít přes Nizozemí a německé země právě ve 13. století a konkrétně ve Slezsku jej měl rozšířit velmistr Řádu německých rytířů Winrich z Kniprode.⁹

V jiné literatuře se hovoří o tom, že teprve na konci 15. a v průběhu 16. století vzniká, tedy o více než sto let později v porovnání s pražským novoměstským bratrstvem, celá řada dalších střeleckých společností, a to např. v Jihlavě (1499), Litovli (1518), Znojmě (1551), Slavonicích (1580), Opavě (1594)¹⁰, tedy na Moravě, nebo v Krupce a Benešově nad Ploučnicí (1497), v Plzni (1540), Ústí nad Labem (1548), Děčíně (1549 nebo 1589), Českém Brodě (1559), Hradci Králové a Heřmanově Městci (1580), České Lípě (1581), Frýdlantu (1663), Liberci

⁶ Schildberger, VI.: Střelecké spolky Moravy, Slezska a města Brna na přelomu 19. a 20. století. Brněnský městský střelecký sbor. Brno 2004, str. 6

⁷ Schildberger, VI.: Střelecké spolky Moravy, Slezska a města Brna na přelomu 19. a 20. století. Brněnský městský střelecký sbor. Brno 2004, str. 6

⁸ Kmošek, P.: Střelecké spolky východních Čech. Nakladatelství OFTIS, Ústí nad Orlicí 2003, str. 45

⁹ Svátek, J.: Obrazy z kulturních dějin českých. Nakladatelství a tisk Jan Otto, Praha 1891, str. 303

¹⁰ Schildberger, VI.: Střelecké spolky Moravy, Slezska a města Brna na přelomu 19. a 20. století. Brněnský městský střelecký sbor. Brno 2004, str. 7

(1663)¹¹ a dalších městech Čech. Určitou výjimkou by měl být sbor lučištníků v Chomutově, o jehož existenci lze najít zprávy již v polovině 14. století. V polovině 15. století mělo dojít k přezbrojení jeho členů palnými zbraněmi – puškami.¹²

Ve prospěch toho, že větší rozvoj střeleckých bratrstev nastal skutečně až později, hovoří také údaje týkající se například společenstva měšťanů v Teplicích, kteří získali v roce 1472 od královny vdovy Johany z Rožmitálu privilegium ke střelbě ku ptáku a spolčování. Toto privilegium bylo potvrzeno později, v roce 1552, Volfem z Vřesovic.¹³

Ani u bratrstva v Lokti nelze zcela souhlasit s prvním tvrzením o jeho vzniku již v roce 1200. Samotný hrad Loket vzniká totiž až v poslední čtvrtině 12. století a město se rozvíjí až o téměř sto let později. O tak brzkém datu vzniku společenstva se navíc nedochovaly žádné další písemné prameny z tohoto období.

V krátkosti je možné na tomto místě zmínit i střelecká klání a soutěže v Českých zemích. O nejstarších z nich se dovídáme z textů básníka a sekretáře krále Jana Lucemburského Guillema de Machaut ze 14. století. Páni z Cimburka pořádali rytířská střílení ku ptáku na stříbrném řetízku v Bělé pod Bezdězem v polovině 15. století a za vlády Vladislava Jagellonského v roce 1472 bylo Magistrátem Starého města Pražského vydáno povolení ke střelbě na vltavském ostrově, tzv. „Malých Benátkách“, dnes Střelecký ostrov.¹⁴ V následujících staletích se střelecké soutěže konaly stále častěji v rámci různých svátků a slavností. Příkladem může být například „Rytířské svobodné střílení puškami dlouhými i krátkými“, které se konalo v roce 1565 u Staré obory v Praze, dnes Stromovka, tedy jedna z prvních písemně doložených soutěží na našem území. Hlavní cenou bylo 100 tolarů. Kromě peněžních cen dostávali nejlepší střelci jako odměnu za své výkonu také klenoty ve formě řetězů, různé poháry a výjimkou nebyla ani živá zvířata.¹⁵ V průběhu 18. století dochází k postupné přeměně „střeleb ku ptáku“ na střelbu terčovou.

¹¹ Svátek, J: *Obrazy z kulturních dějin českých*. Nakladatelství a tisk Jan Otto, Praha 1891, str. 309

¹² Svátek, J: *Obrazy z kulturních dějin českých*. Nakladatelství a tisk Jan Otto, Praha 1891, str. 305

¹³ Kilián, J. a Boušová, P.: *Ve znamení Viléma Tella – Střelecké spolky na Teplicku a jejich malované terče*. Regionální muzeum v Teplicích, Teplice 2011, str. 7

¹⁴ Svátek, J: *Obrazy z kulturních dějin českých*. Nakladatelství a tisk Jan Otto, Praha 1891, str. 306

¹⁵ např. SVÁTEK Josef: *Obrazy z kulturních dějin českých*. Nakladatelství Jan Otta, Praha 1891, INDRA Jaromír: *Královské řetězy opavské střelecké společnosti*. Česká numismatická společnost Hradec Králové, Hradec Králové 1984

V období největšího rozmachu střeleckých spolků a spolků vůbec, a to ve druhé polovině 19. století, byla postupně vydávána společná pravidla těchto spolků včetně různých cvičebních pomůcek a cvičebních řádů. Tyto písemnosti sloužily k vedení pořadové a jiné přípravy členů spolků střeleckých, hasičských a později i sokolských. Kromě textu pak jejich obsahem bylo také grafické znázornění jednotlivých cviků včetně popisů uspořádání a organizace členů a také součástí zbraní a výstroje v české jazyce (*obrazová příloha č. 2*).¹⁶

¹⁶ např. KREJČÍ August: *České velení pro pořadová cvičení*. Nakladatelství Milan Knapp, Praha – Karlín 1888, *České velení*. Redakce Národních listů, Praha 1861, *Stanovy střeleckého spolku v Lomnici v kraji Jičínském*. Tisk Dr. Svejkovský, Praha 1866

1 Obecné podmínky fungování spolků

1.1 Právní rámec

V průběhu existence různých společností a spolků se měnila také pravidla, podle kterých tyto organizace mohly vyvíjet svou činnost. V nejstarším období jejich existence, tzn. od 13. do 19. století, byla existence a činnost svázána s vůlí panovníka nebo šlechtice. Představitelé této společenské třídy rozhodovali o dění na území, které je jejich majetkem, kde uplatňují svojí moc. Svým patentem, listinou apod. dávali svým poddaným včetně měst práva a ukládali jim plnění povinností. Tyto listiny, patenty, měly z pohledu práva vždy pouze místně omezenou působnost a bylo zcela běžné, že to, co bylo povoleno na jednom panství či území, bylo jinde upraveno zcela odlišně. Již od 12. století však lze najít také zákazy nošení vyjmenovaných zbraní. Zákazy byly vydávány církví i světskou mocí.¹⁷

Mezi první právní úpravy, které se mimo jiné zabývaly otázkou upravující nošení zbraní, patřilo „Zřízení zemské království českého“, tzv. Vladislavské zřízení zemské. Bylo vydáno v srpnu roku 1500 a obsahovalo i obecný zákaz nošení zbraní. V roce 1510 pak zemský sněm zakázal nosit zbraně s kolečkovým zámkem a dlouhé ručnice pod pokutou 5 kop grošů. Bylo možné trestat vstoupení s palnou zbraní na cizí majetek, a to až částkou 100 kop grošů. V ustanoveních tzv. Svatováclavské smlouvy z října 1517 se o nošení a držení ručnic hovoří následovně:

„Proti každému přistiženému má být postupováno jako proti člověku lotrovskému a ve zlém podezřelému, kterýž práva užití nebude moci. Lidé však mohou držet ručnice pro potřebu války ve svých domech, aby nepřátelům odpírati a odolávati mohli.“¹⁸

Aby nedocházelo k různým výkladům těchto ustanovení, byl v roce 1524 zemským sněmem vydán druhý doplněk tohoto zřízení, tzv. Zřízení o ručnicích, v jehož úvodu se pravilo:

¹⁷ Jánošíková, P. a kolektiv: Mezníky českých právních dějin. 2. rozšířené vydání, vydavatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2005, str. 88

¹⁸ Jánošíková, P. a kolektiv: Mezníky českých právních dějin. 2. rozšířené vydání, vydavatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2005, str. 88

„Ručnice jest zbraň velmi ukrutná a tak i nekřesťanská i ne mužská, více ke zlému nežli dobrému, neb se jimi mnoho nestatečných a nerozšafných mordův ((i těm, kdož se s nimi obírají) přichází.“¹⁹

Držení ručnic bylo povoleno tímto dokumentem pouze šlechtě a měšťům. Ukládalo jim však povinnost mít zbraně uloženy a řádně zabezpečeny ve svých zbrojnicích a používat je jen při pronásledování nepřátel a zemských škůdců. Každý, kdo byl jimi ručnicí vyzbrojen, měl mít potvrzení o účelu jejího užívání. Potvrzení se nazývalo „listem fedrovním o ručnici“. Porušení těchto pravidel posuzoval nejvyšší zemský hejtman.

Časem byla činnost dobrovolnických střeleckých spolků upravována nařízeními gubernie a později magistrátu. Příkladem je nařízení ze dne 19. února 1800, které přikazovalo střílení na terče, protože stát měl zájem na tom, aby občané byli schopni střílet.²⁰

Jednotné stanovy byly zavedeny rozhodnutím nejvyšších úřadů monarchie nařízením ze dne 16. února 1837 o zřizování uniformovaných ostrostřeleckých sborů. Do roku 1847 jich bylo na území Čech zřízeno 78.²¹

C. k. Krajský úřad a Magistrát na Loketsku a Karlovarsku navázal na uvedené nařízení svými rozhodnutími dne 1. července 1837. Tímto rozhodnutím byly střelecké společnosti děleny do čtyř skupin. Tyto nejvyšší instrukce řešily mimo jiné i stejnokrojové předpisy.²²

Velký zlom nastal v oblasti právní úpravy činnosti spolků především v průběhu 19. století, kdy právní normy začaly být stále více specificky zaměřené a začínaly podrobněji řešit různé oblasti života. Konkrétně v oblasti spolkového života hrál významnou roli na území Rakouské monarchie císařský patent ze dne 26. listopadu 1852 č. 253/1852 říšského zákoníku, který umožňoval zakládání spolků. Podle této právní normy však bylo nutné pro úspěšné založení spolku a jeho existenci získat schválení úřadů. Bez kladného vyjádření úřadů nemohl spolek zahájit svoji činnost.²³ Tento zákon navazoval na rozhodnutí nejvyšších státních úřadů

¹⁹ Jánošíková, P. a kolektiv: Mezníky českých právních dějin. 2. rozšířené vydání, vydavatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2005, str. 87

²⁰ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 39

²¹ Konečný, S.: Poličští ostrostřelci. Kulturní služby města Poličky, Polička 1998, str. 2

²² Loketské listy č.7/2005, str. 5

²³ „Dle § 22 zákona nejvyššího od 26. listopadu 1852 o spolcích a jednotách jest zeměpanskému komisaři volno nad spolkem bdíti, jeho působení přehlížeti, jakož i do spolkových listin a písemností dle přání nahlížeti. O každém odbývání schůze uvědomí se c. k. politický úřad místní s udáním programu nejméně tři dny dříve.“ (z ustanovení § 46, Stanovy střeleckého spolku v Lomnici nad Ploučnicí, 6. říjen 1866)

z roku 1843 o zřizování soukromých spolků a jejich poměru ke státní správě. Od roku 1855 bylo vše hlášeno policejnímu ministerstvu. Dohled spadal pod zemské místodržitelství a vykonávali jej až do 60. let 19. století tzv. zeměpanští komisaři.²⁴

Společenský život se začal ještě více rozvíjet po vydání „Říjnového diplomu“ v roce 1860. V návaznosti na tuto právní normu došlo o patnáct let později k dalšímu posunu v možnosti organizovat spolkový život. Dne 15. listopadu 1867 byl vydán zákon č. 134/1867 říšského zákoníku, o právu spolčovacím. Tento zákon měl tři části. V první z nich „O spolicích vůbec“ byly řešeny obecné zásady a principy fungování spolků, jejich vzniku apod. Ve druhé části „O spolicích politických“ byla řešena problematika spolků a organizací, základem jejichž existence byla politická činnost. Třetí část byla věnována trestním a závěrečným ustanovením. Důležitým ustanovením toho zákona, právě pro spolkový život, byl § 4, podle kterého stačilo při zakládání, zřizování, spolku již jen pouhé oznámení této skutečnosti úřadům. Spolek mohl být zrušen a jeho činnost zakázána ve smyslu § 6 tohoto zákona jen v případě, že stanovy odporovaly zákonům.²⁵ Nutno podotknout, že tato právní norma, zákon č. 134/1867, byla v roce 1918 převzata i do právního řádu Československé republiky a platila na našem území až do roku 1951. Právo spolčovací bylo chráněno například ustanovením § 113 ústavy z roku 1920.²⁶ V současné době se na území České republiky řídí vznik, existence a zánik spolků podle ustanovení §§ 214 až 302 občanského zákoníku. Členy dnešních spolků mohou být fyzické i právnické osoby a spolek musí být zapsán ve spolkovém rejstříku u příslušného rejstříkového soudu. Na závěr této kapitoly, jen pro zajímavost, uvádím, že v Rakousku byla právní situace obdobná a v dnešní době se tamní spolkový život řídí ustanoveními spolkového zákona č. 156/1990 z 3. března 1990.

²⁴ Pavelka, A.: Český spolkový život na Brněnsku na přelomu 19. a 20. století. Masarykova univerzita Brno, Brno 2006, str. 11

²⁵ www.spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.html

²⁶ Malý, K. a kolektiv: Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. Nakladatelství Linde Praha, Praha 2004, str. 367

1.2 Jiná spolková činnost

Jak vyplývá z výše uvedených skutečností, týkajících se právních úprav činnosti spolků, lze hovořit o tom, že existovaly spolky politické a spolky zaměřené na sdružování občanů podle jejich zájmů a způsobu trávení volného času.

Největší rozkvět nastal ve spolkovém životě Lokte právě po roce 1867 a trval až do první světové války. Byl velmi pestrý. Kromě sledovaného střeleckého spolku založeného již ve středověku, vznikl v červnu 1867 „Spolek dobrovolných hasičů“, a to jako důsledek praktické potřeby chránit majetek a životy obyvatel. Poslední pověstnou kapkou, která byla předzvěstí jeho vzniku, byl požár několika domů v prosinci 1867.

V listopadu 1868 vznikl „Konzumní spolek“ s cílem zlepšit zásobování dělníků v továrnách a dále pak v roce 1869 „Vzdělávací spolek“, u jehož zrodu stál lékař August Glückselig. Další spolky byly zakládány i v následujících letech. V roce 1870 vznikl „Konstituovaný studentský podpůrný spolek - školský spolek pro podporu a rozvoj školství“ a následně v roce 1881 ještě „Spolek školní“. V roce 1872 vznikl také „Spolek pro výsadbu a okrašlování“ zaměřený na ochranu a rozmnožování přírodních krás. Na toto úsilí navazoval i „Spolek usilující o založení městského muzea“, který vznikl svoláním 21. srpna 1901. Jeho vedoucím byl profesor liberecké průmyslové školy Gustav Lahn.²⁷

Nejstarší tělocvičný spolek vznikl v Lokti v roce 1881. Specifickou skupinou spolků byly spolky s německým nacionálním zaměřením. Jedním z typických příkladů takové instituce byla instituce zabývající se výstavbou některých loketských pomníků. Jednalo se o „Spolek pro výstavbu pomníku J. W. Goetha“ založený u příležitosti jeho úmrtí. Zde stojí za zmínku skutečnost, že v jeho čele stál Karel Herman Frank. Socha v životní velikosti byla odhalena 30. června 1932.²⁸

V historii můžeme najít spolky, jejichž činnost byla tak říkajíc tradiční, tedy umělecká – pěvecká, divadelní nebo taneční. Další spolky se zaměřovaly na činnost z dnešního pohledu označovanou za sportovní. Byly to například spolky turistické, tělocvičné apod. Některé

²⁷ Vlasák V. a Vlasáková E.: Dějiny města Lokte. Město Loket, Loket 2004, str. 119

²⁸ Vlasák V. a Vlasáková E.: Dějiny města Lokte. Město Loket, Loket 2004, str. 124

věnovaly pozornost činnostem i méně tradičním, a tak se můžeme setkat například se spolky kuřáckými.

Jedním z posledních spolků, který vznikl na území města Lokte, byla v roce 1922 „Národní jednota severočeská“. Jednalo se o uskupení českých obyvatel. Byla to organizace pořádající osvětové a společenské akce a v jejím čele stál učitel Jaroslav Slípka.²⁹

Bez zajímavosti není ani skutečnost, že v roce 1914 v sále střelnice loketského střeleckého spolku fungoval i první, provizorní, biograf ve městě.³⁰

²⁹ Vlasák V. a Vlasáková E.: Dějiny města Lokte. Město Loket, Loket 2004, str. 111

³⁰ Vlasák V. a Vlasáková E.: Dějiny města Lokte. Město Loket, Loket 2004, str. 117

2 Střelecké spolky v okolí Lokte

Bylo by chybou se domnívat, že loketský střelecký spolek byl svou existencí v oblasti západních Čech něčím výjimečným. Díky velkému ekonomickému rozvoji zdejších sídel od 15. století, spojenému s těžbou a zpracováním nerostných surovin, především barevných a drahých kovů – stříbra, bylo zdejší měšťanstvo nuceno z důvodu případné ochrany svého majetku organizovat ozbrojené spolky, městské gardy apod. V porovnání s okolními sídly nepatřil loketský spolek k nejstarším. Od počátku 16. století již existoval například spolek v Horním Slavkově a Krásně. Způsob založení těchto spolků a listiny upravující jejich činnost (např. stanovy z 30. let 16. století) dokonce posloužily jako vzor pro vytvoření stanov spolku v Lokti.

Ke známým střeleckým spolkům pak patřil spolek v Oloví. Jeden z jeho terčů, je uložen v expozici zbraní na hradě Loket (*obrazová příloha č. 3*). Dalším známým byl střelecký spolek v Sokolově, dříve Falknov, ale i spolek v Krásném Údolí nebo Karlových Varech.

U střeleckého spolku v Karlových Varech je vhodné se na chvíli zastavit, protože se podílel na pořádání velkého množství významných střeleckých soutěží, o kterých bude zmínka v dalších kapitolách. Tento spolek, který nesl označení Císařský a královský privilegovaný střelecký sbor Karlových Varů (K. u. k Schützenkorps zu Karlsbad), má své počátky kolem roku 1630 a je jen o několik desetiletí mladší než spolek v Lokti. Roku 1926 byl přejmenován na Spolek přátel střelby v Karlových Varech (Verein der Schützenfreunde in Karlsbad). Obdobně jako u jiných spolků měl v průběhu let několik spolkových praporů (*obrazová příloha č. 4*). Souběžně s ním vyvíjel svou činnost od roku 1882 také Spolek terčových střelců. Střelnice spolku se postupně v průběhu století nacházela na několika různých místech. Posledním byla Březová, kde se započalo se střelbou v roce 1898, a ještě na počátku našeho tisíciletí byl tento areál využíván Policií České republiky k výcviku střelby (*obrazová příloha č. 5*). Velkou slávu zažíval spolek mimo jiné díky slavným a významným návštěvníkům lázní. Patřili k nim například saský kurfiřt Georg III., hrabě Thun, ruský car Petr I. Veliký, perský šáh a řada dalších. (*obrazová příloha č. 6 a 7*). Velký význam pro fungování spolku měli také místní podnikatelé a

vlastníci provozů na výrobu skla, porcelánu nebo stáčení minerálních vod - například členové rodiny Mattoni (*obrazová příloha č. 8*).

V prosinci 1860 a následně v lednu 1861 došlo nejdříve v Hroznětíně a následně v Karlových Varech ke schůzce představitelů střeleckých spolků z krušnohorské oblasti. Výsledkem setkání bylo rozhodnutí o vzniku „Krušnohorského sdružení střeleckých spolků“. Na Tři Krále, tedy 6. ledna 1861 byl v Karlových Varech sepsán dokument nazvaný „Zásady a pravidla střeleb krušnohorského sdružení střeleckých spolků“, které bylo podepsáno představiteli střelců z Karlových Varů, Lokte, Bochova, Nejdku, Jáchymova, Hroznětína, Jindřichovic a Horního Slavkova. Střelecký spolek z Ostrova přistoupil ke sdružení až později. Účelem existence tohoto sdružení bylo nejen sblížení obyvatel oblasti, ale například i to, že sdružení vytvořilo následně fond pro podporu členů, kteří měli nehodu nebo zdravotní potíže, popř. mělo docházet k podpoře vdov a sirotek po členech sdružení. Jednalo se tak i o sociální důvod. Zásady sdružení byly následně dne 13. září 1861 potvrzeny královským místodržícím. Vůdčí osobností se v počátcích její existence stal Ludwig Heintz, který byl do čela zvolen 25. srpna 1862.

Při společných akcích sdružení byla používána jednotná pravidla (schválena 6. ledna 1861) pro soutěžní střelbu včetně materiálu, rozměrů terčů (15 x 15 palců)³¹ a kruhů na terčích. Byla dána také maximální váha střely, a to 2 loty³². Bylo také přesně stanoveno pořadí pro střelbu, dále manipulace se zbraní v průběhu střeleb a chování střelce při střelbách.

³¹ *Palec* – délková míra řazená mezi „délkové rakouské míry“. Odpovídá 2,63 cm. (Bělohávek, M.: Staré míry, váhy a peníze, Západočeské muzeum, Plzeň 1983, str. 11)

³² *Lot* – jednotka hmotnosti odpovídající 16,1 g. (Bělohávek, M.: Staré míry, váhy a peníze, Západočeské muzeum, Plzeň 1983, str. 10)

3 Německý střelecký spolek Loket

Vznik a historie střelecké společnosti jsou v Lokti spjaty s osudem města tak úzce jako asi nikde jinde v našich zemích. V samotných počátcích se jednalo o „občanskou obranu města“, ze které se v průběhu staletí stala ručnicová střelecká společnost.

Zatímco jiná města začínala s výcvikem občanů ve zbrani až po získání práv od krále, Loket byl od samého počátku předurčen k silné obraně a jeho občané byli vyvoleni jako starostliví obránci „klíče Čech“. Občan byl povinován službou ve zbrani přímo šlechtě, protože vnitřní uspořádání města neumožňovalo přijmout do kruhového městského opevnění posádku. Toto byl důvod, proč byla obyvatelům Lokte dána důvěra k ochraně a obraně města přímo. Měšťané se podíleli na obraně například již v době rozporů mezi Václavem I. a jeho synem Přemyslem Otakarem v polovině 13. století.³³

Dalším postupným krokem vedoucím k pozdějšímu vzniku střeleckého spolku byly společenské a politické události z počátku 15. století, kdy v době vlády Václava IV. došlo na základě králova příkazu a finanční podpory k rozšíření městského opevnění. Zároveň s tím byla „propůjčena brána a městské klíče“ obyvatelům Lokte. Tuto skutečnost lze považovat za nezvratný důkaz, že obrana města byla plně dána do rukou jeho obyvatel, kteří již byli prověřeni věrností a vycvičeni ve zbrani a v boji. Obyvatelé mohli svou odvahu a schopnosti prokázat, když se pokusili dobýt Loket husité táhnoucí proti Bavorům po svém vítězství u Tachova roku 1427.³⁴

Další důkazem obratnosti, odvahy a umu v oblasti boje loketských měšťanů se stala 70. léta 15. století, kdy se rozhořel spor mezi vévodou Albertem Saským a loketskými. Šlo o dodržování příslibu již z dob vlády krále Jana Lucemburského, že město a jeho pozemky nebudou nikdy zastaveny cizincům. I v tomto případě, kdy bylo město ohroženo vojskem saského vévody, který chtěl uplatňovat zpochybněná práva, se Loket díky svým obyvatelům ubránil. Nutno podotknout, že za vydatné podpory Jindřicha z Plavna. V následujícím období pak docházelo k dalším rozporům s představiteli rodu Šliků, kterým patřila okolní panství na

³³ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrořelců Lokte, Loket 1863, str. 11

³⁴ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrořelců Lokte, Loket 1863, str. 12

Sokolovsku a Ostrovsku. K uklidnění situace došlo až na konci 90. let 15. století, kdy za vlády krále Vladislava bylo město opětovně prohlášeno majetkem koruny. Obyvatelstvo bylo navždy osvobozeno od nucené přísahy a prohlášeno za svobodné. V dalších čtyřiceti letech si obyvatelé, cvičeni do té doby ve zbrani, mohli užívat míru. Nic se však nezměnilo na skutečnosti, že každý obyvatel byl povinován ke službě ve zbrani. Z tohoto byl odvozen obranný spolek.³⁵

V době počátků střeleckého spolku v Lokti, tedy v polovině 16. století, patřilo loketské panství rodu Šliků. V roce 1541 postoupil Albert Šlik toto panství svému příbuznému z Ostrovské větve rodu, a to Jeronýmovi. Obecně známou skutečností je proti císařský postoj představitelů tohoto rodu. Město Locket naopak stálo na straně krále a císaře. Po událostech z let 1546 – 1547, kdy se Albín Šlik postavil proti císaři, došlo k nucenému předání držav Šliků v okolí Lokte do rukou císařského komisaře. Důsledkem toho bylo rozhodnutí císaře v roce 1562 o zástavě hradu i purkrabství včetně správy Loketského kraje právě městu Loket, a to na dobu 30 - ti let. Díky tomuto rozhodnutí panovníka dochází k ekonomickému posílení města i jeho prestiže. Ekonomicky od tohoto okamžiku sílí právě loketské měšťanstvo.³⁶

Král Ferdinand se nejen na příkladu města Lokte přesvědčil o tom, že města jsou daleko spolehlivější spojenci než některá šlechta, a proto přidal městům další privilegia – svobody a práva. V případě Lokte, aby ochránil toto citlivé místo, vydal radě města příkaz, podle kterého bylo možno vyzbrojit obyvatelstvo. V roce 1547 tak mohl být vytvořen spolek založený na určitém pořádku, který bude schopen odolat útokům na město. Z dřívější „obranu občanů“ se tak stává společnost ostrostřelců. Tato společnost vytváří svá pravidla podle vzoru tehdy již existující společnosti ostrostřelců z Krásna a Horního Slavkova. „Pravidla“ neboli stanovy mají 19 článků a upravují vstup do spolku, povinnosti cílného³⁷, pravidla střeleb při soutěžích včetně placení poplatků za soutěže i údržbu společného materiálu.³⁸

Podle listin ze dne 2. června 1597, kterou byl purkmistrem a radou města Loket vydán řád loketských ostrostřelců, lze mimo jiné usuzovat, že s ekonomickým rozvojem města nastal čas také pro další rozvoj společenských aktivit jeho měšťanů (*obrazová příloha č. 9*). Bohužel

³⁵ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 16

³⁶ Vlasák, V. a Vlasáková E.: Dějiny města Loket, Město Locket, Locket 2004, str. 45

³⁷ „Cílný“ - osoba starající se o materiál a terče ve spolku, popř. rozhodující o zásazích v terči a následně opravující zásahy vtloukáním dřevěných kolíčků (např. Lugs, J.: Střelci a čarostřelci, Naše vojsko, Praha 1983, str. 24)

³⁸ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 21

o tři desetiletí později je tento rozkvět města a aktivity měšťanů přerušen obléháním Lokte švédskými vojsky. Město se podařilo uhájít i za vydatné pomoci vlastních obyvatel.³⁹

Další zmínky o působení střeleckého spolku a jeho členů jsou v průběhu dalších několika desetiletí jen velmi sporadické. Výjimkou je tak listina purkmistra a městské rady ze dne 30. dubna 1650, kterou jsou loketským ostrostřelcům vydány jejich stanovy (*obrazová příloha č. 10*). Od té doby se objevují v různých listinách, nařízeních rady, dopisech apod. zmínky o loketské střelecké kompanii, někdy střelecké rotě. Zde jen potřeba také zmínit skutečnost, že další stanovy spolku byly vydány a následně členy spolku podepsány až v roce 1812.

Činnost spolku dokládají v průběhu 19. století jednak písemné prameny, například Spolková kronika z let 1820 – 1936, někdy nazývána střeleckou knihou (založil ji tehdejší velitel střelců Joseph Pleyer), a také mnoho jiných materiálních pramenů, ke kterým patří bezesporu malované terče (*obrazová příloha č. 11*). Vzhledem k dataci a jmenným údajům, které jsou na nich uvedeny, je možné například sestavit přehled členů nebo si vytvořit představu o průběhu střeleckých soutěží.

Dne 12. září 1837 byly vydány „Statuty královské městské loketské střelecké kompanie“, které obsahovaly 17 článků. Tyto články velice podrobně upravovaly činnost spolku jako celku i povinnosti jednotlivých členů včetně nakládání s uniformou.

Další údaje poskytují účetní knihy z 2. poloviny 19. století nebo kniha zápisů ze schůzí spolku a jeho výboru, popř. díla loketských občanů nebo osob zabývajících se historií regionu v tomto období – Prokop Schmidt, Vincenz Pröckl.

Z „Spolkové kroniky 1820 – 1936“ pochází mimo jiné zápis z roku 1847 o založení a výstavbě hostince se střelnicí Spolku ostrostřelců v Lokti, o kterém bude hovořeno ještě později.

Jak již bylo zmíněno výše, byla spolková činnost velice důležitou součástí života měšťanů již od svých počátků. V některých historických etapách docházelo v návaznosti na společenské změny a události také k tomu, že činnost spolků nebyla pouze otázkou zábavy. Příkladem toho může být červenec revolučního roku 1848, kdy k prosazování a ochraně

³⁹ Vlasák, V. a Vlasáková E.: Dějiny města Loket, Město Loket, Loket 2004, str. 56 - 57

revolučních změn vzniká v Lokti národní garda. Jednalo se o domobranecký sbor o síle 100 mužů, který vznikl rozšířením tradiční střelecké korporace – střeleckého spolku měšťanů. Svou činností a tradicí navazovala národní garda na korporaci – sdružení zorganizované v době napoleonských válek.⁴⁰ Členové spolku střelců tvořili jednu z částí vzniklé národní gardy.

Dne 8. března 1858 byly vydány „Instrukce pro střelecký výbor“ (schváleny 13. března), které jsou dalším velice důležitým zdrojem informací o činnosti spolku. V tomto dokumentu, který je rozdělen na tři základní části, jsou uvedena v části A „pravidla chování pro střelmistry“, v části B „pravidla pro účetního“ a v části C „pravidla pro rozhodčí“.

3.1 Členská základna

S funkcí spolku, sdružení, úzce souvisela také otázka členství, respektive zda člen vstoupil do společenstva dobrovolně nebo z povinnosti. V době, kdy se jednalo o občanskou obranu města, bylo členství povinné a záviselo na rozhodnutích městské rady. Až v průběhu 19. století se členství stává dobrovolným.

Dokladem je dopis, kterým se zakládající členové obrátili na radu města s žádostí, aby přiměla řemeslníky k chování dle starých zvyklostí, podle kterých byli povinováni posílat do společnosti střelců po jednom až dvou mužích. Žadatelé poukazovali na to, že nestřílejí zbytečně, ale k užtku, pro případ nouze. Občané se podle žadatelů musejí cvičit ve zbraní.⁴¹ Ještě ve 20. letech 19. století musel každý občan podle „Všeobecného střeleckého pořádku“, uvedeného ve střelecké knize vedené od roku 1820, převzít povinnost loketské střelecké compagnie, a tím se zavazoval k plnění předpisů, závazků a povinností a k dodržování pořádku compagnie. Po obdržení dekretu o občanských právech se měl nahlásit u střelecké compagnie a zaneš své jméno vlastní rukou, a tak stvrdit, že uznává a přijímá její povinnosti. Tímto byl zavázán přesně plnit všechny služby, které stát od compagnie požaduje.⁴²

V průběhu existence spolku střelců v Lokti se počet členů měnil. Na přelomu 16. a 17. století můžeme počet jen odhadovat a dovozovat, a to jednak podle počtu obyvatel – rodin ve

⁴⁰ Vlasák, V. a Vlasáková E.: Dějiny města Loket, Město Loket, Loket 2004, str. 81

⁴¹ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 22

⁴² Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 41

městě a jednak podle počtu řemeslníků. Každý střelec potřeboval při samotné střelbě ještě jednoho až dva pomocníky.

„Nastoupení se mělo konat následujícím způsobem: nejprve předák, po jeho chlapcích měli následovat 2 velitelé, také bez nedostatku na kalhotách a suknicích s opasky, rapíry, rukávovou páskou s hodností a se svými halapartnami, po nich jejich chlapci, kteří nesli ručnice a střelivo a nyní ostatní střelci v náležitém pořádku.“ (z knihy P. A. Schmitta, Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 24)

Samotných střelců bylo mezi dvěma a třemi desítkami. V roce 1600 měl spolek dva velitele Bartela Khünela a Tobiae Waldtmanna a dalších 22 střelců.⁴³

Přesnější číslo, tedy počet střelců a jejich pomocníků, lze dohledat až v souvislosti s událostmi z prosince roku 1644, kdy byl Loket oblehnut Švédy a občané se včetně střelců podíleli na jeho obraně. Ve vztahu k této události existují nejen jména, ale i přesné údaje o tom, které místo hradeb a města ten, který občan – střelec hájil a dokonce i seznam těch, kteří při obraně padli. Jednalo se o 142 mužů rozdělných na třinácti stanovištích.

Zda se však jednalo pouze o členy spolku, není úplně jasné. Jedno ze stanovišť, jedna ze skupin, bylo určena k hašení případných požárů. Z uvedeného počtu při obraně města přišlo o život 32 mužů.⁴⁴

O více než sto padesát let později, tedy v roce 1796, členové spolku splnili svoji povinnost, když uposlechli výzvu k vytvoření dobrovolné jednotky myslivců. Dvacet členů odešlo do pole. Podobná situace se opakovala i v letech 1800 a 1805, kdy volání vlasti uposlechlo vždy minimálně deset členů střeleckého spolku. Bez zajímavosti není ani to, že mezi těmito dobrovolníky bylo vždy několik ženatých mužů. Svoji službu státu absolvovali například u královské stráže. Členové spolku, kteří zůstali, se podíleli na ochraně c. k. krajské pokladny, věžeňsko-soudní budovy, obsazovali strážní pozice a zajišťovali klid venkovského lidu. Důvodem byla nepřítomnost vojska v Lokti.

⁴³ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 23

⁴⁴ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 29

V tomto období měl spolek dva oddíly – mladé a staré střelce. Než se „mladý“ střelec dostal mezi střelce „staré“, musel odsloužit minimálně tři roky a k povinnostem patřilo například i to, že „mladí“ museli při hostinách obsluhovat „staré“.

K přesnějším počtům členů se dostáváme až v roce 1815, kdy je zmíněna slavnostní událost při příležitosti cesty císaře Františka I. z Karlových Varů do Horního Slavkova, a jíž se členové střelecké společnosti účastnili. Tehdy měla střelecká kompanie 80 členů (velitel, 4 leutnanti, vrchní myslivec, střelmistři, podmyslivci a vlajkonoš) a 24 hudebníků.⁴⁵ V příloze této práce je uveden jmenný seznam velitelů střelců v chronologickém pořadí, tak jak jej bylo možné sestavit na základě použitých pramenů a literatury.

V porovnání s prvními desetiletími 19. století docházelo od konce 30. a v průběhu 40. let 19. století k poklesu počtu členů spolku, tedy samotných střelců i hudebníků. Došlo také k úpravě hodnostních označení a struktury uvnitř spolku. Pro srovnání lze využít údaje ze září roku 1837, kdy střelce vedl kapitán a spolu s ním vrchní leutnant a leutnant. Dále se můžeme setkat s hodností vrchní myslivec (jednalo se o dva členy), nižší myslivec (6 členů), vlajkonoše a 45 řadových členů. Existovala také čestná hodnost inspektor, kterou zastával zástupce starosty města. Součástí spolku byla hudba složená z kapelníka a 15 - ti hudebníků. Zajímavostí je bezesporu skutečnost, že dva ze střelců byli zároveň členy spolkové hudby. O téměř deset let později, tedy v červnu 1847, se však setkáváme již s označením velitel, střelmistr (2 členové) a podmyslivec (8 členů). Samotní střelci byli rozděleni do čtyř oddílů a celkem jich bylo 55. Zachována zůstala hodnostní označení kapitán a vrchní leutnant. Hudba spolku měla v tomto období členů méně, a to kapelníka a 10 hudebníků.⁴⁶

V samotných počátcích existence spolku bylo členství povinné. Později se jednalo i o otázku určité osobní cti a jen těžko lze dohledat informace o tom, jak dlouho byli jednotliví členové spojeni s činností spolku. Díky přesnějším a mnohem lépe zachovalým písemnostem je možné na přelomu 30. a 40. let 19. století vysledovat také další zajímavou skutečnost, týkající se jednotlivých členů. Mnoho z nich svou činnost, své členství, udržovalo minimálně deset let i více. Například Johann Brandl se stal z řadového střelce (1837) střelcem – cílným (1847). Dalšími „dlouholetými“ členy spolku pak byli například Andreas Pleyer, Joseph

⁴⁵ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 40

⁴⁶ V roce 1847 bylo v Čechách 78 fungujících střeleckých spolků a sborů, z nichž 75 mělo svou střeleckou kapelu. (Konečný, S.: *Poličští ostrostřelci. Kulturní služby města Poličky, Polička 1998, str. 2*)

Klement, Johann Pechott, Wenzel Modalek, Anton Gellinek. Kromě střelců setrvali ve spolku dlouhá léta i někteří členové spolkové kapely, a to Andreas Poser a Joseph Höfer. Zmínky o nich jsou ve spolkových knihách, jak v roce 1837, tak i o deset let později v roce 1847.

Tato situace se opakuje i o dalších jedenáct let později, v roce 1858. Příkladem je Reinhard Goetzl, který v roce 1837 působil ve spolku jako řadový střelec. V roce 1847 se stává podmyslivcem a v roce 1858 je zmiňován jako jeden ze střeleckých leutnantů. Nebo Johann Wildt, který byl v roce 1837 vlajkonošem, v roce 1847 se o něm hovoří jako o veliteli a v roce 1858 jako o střeleckém leutnantovi. Řadovým střelcem byl v roce 1837 také Emanuel Thomayer, o kterém se v roce 1858 hovoří jako o střeleckém leutnantovi (Instrukce pro střelecký výbor vydané dne 8. března 1858).

Asi nejdelší působení v řadách střelecké loketské kompanie je možné připsat Josephu Richterovi, který byl činný od roku 1812 jako důstojník a od roku 1836 byl v čele kompanie jako kapitán. Na svou funkci rezignoval 28. února v roce 1858 z důvodu vysokého věku. Členové spolku, kteří z důvodu věku opustili řady střelců, byli zařazováni mezi tzv. staré střelce, kteří byli neuniformovaní. Pokud jim to jejich zdravotní stav dovolil, mohli se tak účastnit dalších společenských akcí pořádaných spolkem pro jeho členy.

Ve 2. polovině 19. století také platilo, že členství ve spolku bylo i rodinnou záležitostí a tradicí, a tak je možné najít v průběhu desetiletí stále se opakující jména jednotlivých rodin. V některých případech byli členy sourozenci, bratři Modalekové, otec a syn, Joseph Höfer a Alois Höfer nebo rodina Vordermayerů, kteří působili jako střelci (Egid Vordermayer) i jako hudebníci (August, Joseph a Wenzel Vordermayer). Velice pravděpodobné je i to, že členové některých rodin a příbuzní se podíleli na činnosti spolku dokonce v průběhu celých desetiletí a století. Jako příklad uvádím velitele z roku 1780 Johanna Georga Weitlofa a velitele z roku 1858 Alexandera Weitlofa.

3.2 Financování

Stejně jako v současnosti u různých společenských organizací, tak i v minulosti byly nutné pro jejich činnost finanční prostředky. Základem byly finance poskytované městskou radou.

Jiné finanční prostředky pocházely z rukou šlechtických rodů a mecenášů. Příkladem může být u střelecké společnosti v Lokti poskytování finančních prostředků od Heinricha z Plavna v 60. letech 16. století doložená dopisem napsaným zástupci spolku a uloženým v městském archivu.

„Dáváme poníženě na vědomí naši vůli konat každou neděli od Velikonoc do sv. Michala čestné rytířské hry nebo kratochvíle, s poloviční hákovnicí, ruční trubkou a obrannou ručnicí střílet na terče dle způsobu střeleckého a střeleckého pořádku. Protože jsme ale byli dva roky po sobě Vaší Milostí vydržováni k našemu prospěchu každou neděli polovinou zlatého, poníženě prosíme Vaši Milost o zachování přízně naší střelecké společnosti, abychom i nadále mohli provozovat takové střílení, kratochvíle a rytířské hry a získali opět větší počet střeleckých tovaryšů. Zachovejte nám, Vaše Milosti, svou přízeň po všechn čas. Jsme Vám hluboce zavázáni, Vaše Milosti.“

Níže podepsaní střelci z ručnic a střelečtí tovaryši z Lokte.⁴⁷

Dalším zdrojem financování pak byly poplatky a pokuty uložené stanovami – pravidly. Každý střelec složil jako společný vklad 13 denárů, z nichž 1 denár⁴⁸ byl určen na údržbu terčů a jiných potřebností, které určovali starší střelci. Mezi poplatky patřilo také placení 1 bílého denáru za použití nového terče nebo za použití budovy a vynášení terčů v průběhu týdne bez vědomí nejstaršího střelce.

Pokud zaměřím pozornost na pokuty, většinou se jednalo o sumu ve výši 4 bílých denárů. Příkladem postihu pokutou mohla být situace, kdy střelec, který vyhrál nedělní soutěž, zapomněl v následujícím týdnu přinést trofejní věnec na střelnici. Pokutou bylo trestáno také slovní vyrušování střelce na stanovišti při střelbě nebo zatajení jiné rány v terči před cílným.

⁴⁷ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 22

⁴⁸ Denár (bílý peníz) – mince ražená na území Čech vedle zlatníku na konci 16. a počátkem 17. století. Kurz – poměr ke „groši bílému“ byl 7:1 a k „tolaru“ 315:1 v roce 1619. (Bělohávek, M.: Staré míry, váhy a peníze, Západočeské muzeum, Plzeň 1983, str. 19 a 26)

Vzhledem k tomu, že v době vzniku prvních pravidel se používaly zbraně s doutnákem, byla pokuta ukládána také za to, že střelec přinesl oheň ze stanoviště do budovy. Pokud dva střelci používali jednu zbraň a jeden z nich ztížil, překážel nebo bránil v jejím použití střelci druhému, byl potrestán pokutou dvou bílých denárů.

Již v 16. století bylo, stejně jako dnes, vedení a kontrola účtů. Ke kontrole docházelo dvakrát do roka, a to na sv. Jana (v květnu) a na sv. Michala (v říjnu).⁴⁹

V rámci střeleckých závodů při zvláštních příležitostech se na financování cen i průběhu soutěží podíleli významní hosté. Mohlo se jednat o trofeje v podobě peněžní hotovosti, různých pohárů nebo řetězů vytvořených například ze stříbrných mincí apod. (*obrazová příloha č. 12*). Ze samotného počátku existence spolku pochází také zpráva o účasti střelců z Lokte na střeleckém klání v Solmusu u Lázní Kyselka. Klání pořádal Leonard Colonna z Walesu, Schenkenburgu a Andělské hory. Leonard Colonna daroval stříbrný pohár v hodnotě 20 florenů.⁵⁰

V podobném duchu docházelo k financování činnosti i v pozdějších etapách fungování střelecké společnosti. Dokladem o finančním chodu spolku jsou účetní knihy z 19. století a počátků 20. století. Z těchto záznamů lze zjistit nejen počty členů a jejich jména, ale také stav financí v jednotlivých obdobích. V účetní knize z let 1852 – 63 je možné získat informace o tom, že hospodaření bylo více než odpovědné. Za první čtyři roky byl finanční zůstatek vyšší než 18 zlatých, a to i přesto, že se ze spolkové pokladny platily nejen náklady na samotnou střelbu, ale také na spolkovou kapelu a obnovu nástrojů.

V roce 1853 se představitelé střelecké kompanie zamýšleli nad možností vylepšit financování činnosti tím, že by městu byla postoupena budova nové střelnice. Město by pak vyplácelo do pokladny 60 florenů⁵¹ ročně a střelci by za to zajišťovali pořádání pravidelných

⁴⁹ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 21

⁵⁰ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 16

⁵¹ *Florén (říšský zlatník)* – Je stříbrná měna užívaná v Rakousku od 50. let 19. století do roku 1892. Z tzv. celní hřivny – 500 g stříbra bylo raženo 45 mincí. Jeden „zlatník – zlatý“ se dělil na 100 krejcarů. Původní „zlatník – florén“ z 16. století byla stříbrná mince o váze 24,62 g a přepočítávána na 75 krejcarů. (Lubomír Nemeškal v knize Dějiny peněz na území ČSSR z roku 1983 uvádí kurz 1 zlatník:60 krejcarů). Tento mincovní řád byl přijat v Rakousku v roce 1560 a v Čechách v roce 1561 Ferdinandem I. (Bělohlávek, M.: Staré míry, váhy a peníze – stručný přehled. Západočeské muzeum, Plzeň 1983, str. 18 a 21)

zábav třikrát v roce. Zároveň by byli vázáni povinnostmi udržovat kompanii v dobrém stavu. Bližší informace o výsledku této iniciativy nejsou k dispozici.

Na dodržování pravidel hospodaření spolku dohlížel v té době hlavní účetní, který byl povinen řídit se „Pravidly pro účetního“. Tato pravidla byla jako část B uvedena v Instrukcích pro střelecký výbor z 8. března 1858 a obsahovala mimo popisu správného vedení pokladních knih a dokladů také povinnost odsouhlasení veškerých příjmů a výdajů písemnou formou kapitánem spolku. Dále ukládala povinnost předkládat na schůzích spolku půlroční vyúčtování. O tomto lze dohledat záznamy v uvedených účetních knihách a spolkové kronice. Vyúčtování bylo podepisováno celým vedením spolku.

Další z pokladních knih – „Pokladní kniha fondu výstroje“ nese na úvodní stránce označení „k. k. private Bürgerl Schützen-Corps-Elbogen“ – Císařsko – královský soukromý občanský střelecký spolek Loket (označení „c. k. – německy k. k.“ – Kaiserlich-königlich bylo užíváno pro označení v titulu orgánů v letech 1804 – 1867, v letech 1867 – 1918 se užívalo zkratkou c. a k. nebo k. und k.) a vedoucí představitel spolku Richard Zimmer stvrdil svým podpisem, že má 48 číslovaných stran, a to ke dni 20. února 1904 (*obrazová příloha č. 13*). Zajímavostí však je skutečnost, že první zápis do této knihy byl učiněn již 24. června 1900. Poslední zápis pochází z 18. dubna 1914. V této knize je zaznamenán jmenný seznam členů ve sledovaném období. U každého jména je uveden pohyb finančních prostředků, tedy placení příspěvků i výdaje na jednotlivé součástky výzbroje a výstroje každého z 19 – ti členů spolku.

3.3 Střelecké závody

Od cvičení v obsluze zbraně pro bojové účely byl jen krůček k pořádání prvních soutěží. K nejstarším záznamům o střeleckých soutěžích vůbec je zpráva z 15. století před naším letopočtem, kdy faraon Amenhotep II. vyzval své vojáky k soutěži ve střelbě z luku a vypsali ceny pro vítěze.⁵²

První dochovaný záznam o střeleckých závodech z palných zbraní pochází z roku 1471 ze Švýcarska. Na našem území se o střeleckých závodech dochovaly podrobnější záznamy z doby vlády císaře Maxmiliána II. Habsburského (1564 – 1576). Příkladem může být již výše

⁵² Brych, J.: Sportovní střelba, Karolinum, Praha 2008, str. 9

zmíněný závod z roku 1565 pořádaný na střelnici v Praze v Královské oboře, dnes Stromovka. Střelecké slavnosti se tehdy zúčastnil arcivévoda Ferdinand. Střílelo se na 24 ran, rozhodovalo 9 soudců v čele se střeleckými mistry Melchiorem Ritterem a Asmusem Hilgerem⁵³ a celý závod trval 10 dnů, od 17. do 28. září. Vyhrál ten, kdo „učinil nejvíce ran do černého“. Vítězství si odnesl Benedikt Fliegel ze Zhořelce.⁵⁴

Z 30. června 1595 pochází zmínka o střeleckém klání konaném v Solmusu u Lázní Kyselka, kterého se, mimo jiných, účastnili právě loketští střelci, a které pořádal Leonard Colonna z Walesu, Schenkenburgu a Andělské hory. Cenou pro vítěze byl stříbrný pohár v hodnotě 20 florénů. Dalším střeleckým kláním, tentokrát pořádaným v Lokti, byly střelby z 27. října 1600. Těch se účastnilo 24 střelců. Za cenu pro vítěze, tzv. výhodu, byly vyplaceny 3 toлары.⁵⁵

Z druhé poloviny 17. století se dochoval záznam ve formě písemného pozvání pro loketské střelce, a to ze dne 5. října 1671. Jednalo se o slavnostní střelení pořádané saským knížetem, majitelem Ostrova, na počest saského kurfiřta dne 5. října 1671. Cenou pro vítěze bylo 100 tolarů, za druhé místo 60 tolarů a 40 tolarů dostal třetí nejlepší střelec. Bez odměny nezůstal ani čtvrtý v pořadí, který získal kus čtyřletého hovězího dobytka. Vyslaní střelci z Lokte s sebou dostali 8 lehkých centů střelného prachu a doprovázel je radní Simon Knespel.⁵⁶ V létě roku 1691 uspořádal kníže Louis z Bádenska, který vyženil majetek v Čechách včetně Ostrova, volné střelby a jako první cenu věnoval stříbrný pohár. Vítězem se stal Christian Hofman, kovářský mistr z Mnichova, který následně získal od rady města Lokte právoplatná měšťanská práva. Z 5. října roku 1695 pak existují záznamy o žádosti o peníze na výhodu od tehdejšího velitele loketských střelců Fassmanna adresované městské radě.

Velice uznávanými střeleckými kláními v okolních městech byly střelby o tzv. věneček v Karlových Varech nebo Sokolově. Zmínky o těchto střelbách pocházejí z let 1681 (Sokolov) a ze září 1687 (Karlovy Vary).⁵⁷

S uklidněním událostí na přelomu 17. a 18. století dochází k tomu, že pravidelné střelby nejsou zmiňovány a ani o činnosti střelecké společnosti není mnoho záznamů. Výjimku tak

⁵³ Lugs, J.: Střelci a čarostřelci, Naše vojsko, Praha 1973, str. 16

⁵⁴ Brych, J.: Sportovní střelba, Karolinum, Praha 2008, str. 13

⁵⁵ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 22

⁵⁶ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 36

⁵⁷ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 37

tvoří krátká zmínka v knize Prokopa Schmidta o darování zeleného praporu městské rady spolku.

Rytířsko-tovaryšské střelby a jméno jejich vítěze tak známe opět až z 30. června roku 1724. Byl jím Johan Deimel z Karlových Varů, který získal za své vítězství 3 dukáty.⁵⁸

Z 30. let 19. století pochází také soupis variant střeleckých závodů, které byly realizovány loketskými střelci. V pěti případech se jednalo o střelbu z pušek na vzdálenosti od 100 do 300 pražských loktů⁵⁹ včetně střelby na pohyblivý cíl ze vzdálenosti 150 pražských loktů. Jednou z disciplín byla také střelba z pistole na vzdálenost 50 pražských loktů.

Dokladem střeleckých soutěží ve střelbě z pistolí je právě jeden z terčů uložených v expozici na hradě Loket. Jedná se o terč z pistolových střelb z roku 1842. Střelci tehdy však stříleli na nestandardní pistolovou vzdálenost, a to 100 loktů. Ve spodní části terče je uvedeno jméno vítěze tohoto klání (*obrazová příloha č. 14*), bohužel ne příliš čitelně.

Dalším z významnějších závodů, kde se loketští střelci prosadili, byly střelby konané dne 14. září 1858 v Karlových Varech u příležitosti 500. výročí založení města. Střelby tehdy sice vyhrál jistý Franz Reitzner z Nejdku, ale 2. až 6. místo, resp. nejlepší terč, měli střelci z Lokte.

O podobných událostech, tedy střeleckých kláních, z 2. poloviny 19. století pochází již celá řada zpráv. Cvičné střelby probíhaly vždy v neděli v období od května do října a velké závody se konaly u příležitostí významných dnů nebo návštěv známých osobností. Příkladem jsou střelby konané v Nejdku ve dnech 25. až 27. září 1859 za účasti rakouského arcivévody a velkovévody toskánského Leopolda II., a to opět za účasti loketských střelců.

Na počátku září 1860 byly organizovány střelecké závody v Ostrově nad Ohří. Důvodem byla mimo jiné slavnost svěcení nového praporu střeleckého spolku. Loketský střelecký spolek organizoval známé „Šlikovské slavnosti“ na přelomu září a října 1860. Tehdy se během 4 dnů vystřílelo přes 3400 ran a samotní loketští patřili opět k těm úspěšným. Jednalo se o Wenzela Güntera, Roberta Wildta a Nizoferushe Janushe. Zprávy o těchto kláních se dostaly až do

⁵⁸ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Loket 1863, str. 37

⁵⁹ *Loket pražský nebo český* byly délkové míry zařazované mezi „rakouské délkové míry“. Vzor byl umístěn na veřejných místech – tržiště apod.. Pro převod na dnešní míru se jednalo o 59,39 cm (český), resp. o 59,24 cm (pražský). (Bělohávek, M.: Staré míry, váhy a peníze – stručný přehled. Západočeské muzeum, Plzeň 1983, str. 11)

nejvyšších kruhů v monarchii a důsledkem toho bylo předání 2 cenných pohárů a 2 medailí loketským střelcům arcivévodou Albrechtem. Tyto předměty byly následně prohlášeny členy company za nedotknutelné vlastnictví spolku.⁶⁰

V září 1861 se v Karlových Varech konalo střelecké klání, kterého se zúčastnilo 500 střelců z většiny střeleckých spolků sdružených v té době v „Krušnohorském sdružení střeleckých spolků“, tedy z Karlových Varů, Lokte, Bochova, Hroznětína, ale i z Františkových Lázní. Atmosféra tohoto klání byla umocněna také účastí členů z pěveckých spolků z těchto míst.

O rok později, září 1862, se konaly další velké závody pořádané střeleckým spolkem v Horním Slavkově, a to u příležitosti vysvěcení nové spolkové střelnice.

3.4 Místa působení – střelnice

Míst, kde se v průběhu několika století činnosti spolku organizovala samotná střelba, bylo několik. Ve zprávách z 2. poloviny 16. století jich je zmiňováno sedm, ale bez bližšího určení. Listina, o které se zmiňuje Prokop Schmidt ve své knize, uvádí pouze skutečnost, „že střelečtí tovaryši se na tato místa mohou za zvuku bubnů ubírat“. Podle dalších pramenů je nejstarším a nejvíce zmiňovaným místem střelnice městská louka na břehu řeky Ohře pod hradem a mostem vedoucím k městu ve směru od Sokolova, dříve Falknov. Již v roce 1660 tam měla být postavena dřevěná bouda. Tato poloha však měla za následek několikeré poškození a poté i úplné stržení budovy střelnice velkou vodou. V roce 1782 velká voda budovu odnesla a roztříštila ji o pilíře mostu sv. Jana.⁶¹ Dnes se na tomto místě nachází přírodní amfiteátr (*obrazová příloha č. 15*).

Z roku 1826 pochází také zmínka o střelnici postavené na tzv. Panské louce v předměstí Limitzer, a to v souvislosti s budováním nové ulice (dnes Nádražní). Střelnice musela být z uvedeného důvodu zrušena.⁶²

⁶⁰ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 60

⁶¹ Loketské listy č. 7/2005, str. 5

⁶² Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 51

Dalším z míst bylo údolí na Supím potoce (údolí Geiersbach), pravý přítok Ohře, vzdálené cca 1 kilometr od centra města. Místo bylo zvoleno záměrně, aby hluk střelby v době růstu městské zástavby nerušil obyvatelstvo Lokte. Střelba do těchto míst byla přesouvána od roku 1837. Stavba budovy střelnice se začala realizovat až po návštěvě arcivévody Štěpána dne 30. července 1841⁶³. Cesta k užívání však trvala několik let. Oficiální povolení ke stavbě bylo vydáno 21. listopadu 1844 a stvrzeno bylo dekretem z 26. srpna 1846. Položení základního kamene proběhlo dne 3. června 1847. Dostavba byla dokončena v létě roku 1853. Ještě dnes stojí na místě původní stavby objektu střelnice hrázděný dům, který byl opraven a je v majetku Městských lesů Loket (*obrazová příloha č. 16*).

3.5 Znak, prapor spolku a další symboly

Každý střelecký spolek, sdružení nebo sbor měl kromě svých pravidel fungování také své symboly. Patřily k nim prapory s vyobrazením znaku spolku. I zde docházelo v průběhu doby k různým změnám a ne vždy se podařilo všechny exempláře zachovat.

V některých případech bylo nošení uniforem a praporu spolku upraveno mimo jiné nařízením gubernie, a to jako důkaz vděku státu za prokázané služby v době válečných událostí. Příkladem je nařízení ze dne 11. července 1800 reagující na dobrovolný vstup minimálně deseti mužů k dobrovolným myslivcům. Nařízení dávalo danému spolku na věčné časy oprávnění k nošení uniformy a praporu spolku. Zajímavostí z tohoto období na přelomu 18. a 19. století je také to, že vlastní prapor měl každý ze dvou oddílů („staří“ a „mladí“ střelci) střeleckého spolku.

V období konce Napoleonských válek měl prapor střeleckého spolku červenou barvu a byl vyzdobený městským znakem.⁶⁴ V polovině 19. století je prapor v barvě žluté – zlaté a je na něm vyobrazena černá dvouhlavá císařská orlice (*obrazová příloha č. 17*). O tom, že prapor byl považován ze velice důležitou součástí tradice a existence spolku nelze pochybovat. V okamžiku, kdy měl být dán do užívání, došlo k jeho vysvěcení. O slavnostním aktu vysvěcení z 26. září 1869 se dochoval zápis v archivních materiálech (*obrazová příloha č. 18*).

⁶³ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 52

⁶⁴ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 40

K symbolům nebo chceme-li ke specifickým prvkům ve fungování střeleckých spolků, patří také samotné malované terče. Jak již bylo naznačeno výše, v průběhu existence střeleckých spolků a společností docházelo k vývoji i v oblasti terčového materiálu, který se používal. Časem získala převahu střelba na deskové terče vyráběné ze dřeva a zdobené různými motivy – významné stavby, osobnosti, zvířecí motivy nebo vyobrazení různých významných událostí.

Obecně lze říci, že deskový dřevěný terč z měkkého dřeva měl již od svých počátků v 16. století kruhový tvar, jehož velikost od středového hřebu k okraji byla cca 1 loket⁶⁵. Velikost terčů se v průběhu 19. a 20. století příliš neměnila. Lze to dokladovat na exponátech terčového materiálu, který se nachází ve sbírkách a expozicích hradu Loket (*obrazová příloha č. 19*).

3.6 Uniformy a zbraně

Z přelomu 16. a 17. století se dochovaly jen velice kusé informace o podobě výzbroje. Samotný střelec byl vybaven ručnicí se střelivem, o které se starali dva pomocníci, a dále halapartnou, rapírem⁶⁶ apod.

Podrobnější popis uniformy a složení výzbroje existuje z konce 18. století. Prokop Schmidt je zaznamenal ve své knize na základě popisu pamětníků. Uniforma vypadala následovně: třírohý klobouk s peřím, dlouhá šedá suknice s jednou řadou blyštivých knoflíků vpředu trochu vykrojená, popř. vzadu s cípy sepnutými knoflíky, se zelenou podšívku, úzké černé nohavice krátkého střihu ke kolenům s přezkou, boty a punčochy byly ozdobeny stříbrnými sponami. Zbraní byla puška určená ke střelbě na terč s klapkovým kohoutkem nebo také křesadlovým zámkem a dále pak kord se závěsem na zbraň a roh střelného prachu. Závěs byl ozdoben městským znakem popř. dalšími ozdobami dle finančních možností střelce. U výše postavených střelců byly kordy dozdobeny ještě zlatými střapci a suknice, vesta a klobouk prýmky. Podobně měl svou uniformu ozdobenou i městský trubač vedoucí hudební těleso.

⁶⁵ *Loket český* byla délková míra platná v letech 1370 – 1763, která se lišila podle místa užívání. Vzor byl proto umístěn na veřejných místech – tržiště apod.. Pro převod na dnešní míru se jednalo o 59,14 cm. (Bělohávek, M.: *Staré míry, váhy a peníze – stručný přehled*. Západočeské muzeum, Plzeň 1983, str. 9)

⁶⁶ *Rapír* - kratší druh meče s délkou čepele cca 77 cm, celková délka cca 95 cm

V období Napoleonských válek dostala uniforma následující podobu – šedý frak se zelnou légou, černé nohavice, vysoké naleštěné boty, útočný klobouk se zeleným peřím. Výzbroj pak tvořil tesák v černém pouzdru, roh na střelný prach a kulové ručnice. Důstojníci měly zlaté šňůry a epolety a kolem těla široký kožený pásek z lakované kůže, na kterém byla vyobrazena císařská orlice. Nechyběl jim ani závěs na zbraň z bílé lakované kůže.⁶⁷

K úpravě uniformy došlo znovu po roce 1812, kdy měl frak ocelově zelnou barvu s manžetami z černého sametu a z jedné řady plochých žlutých knoflíků. Nohavice byly nově bílé. Boty byly vysoké naleštěné a útočný klobouk byl zdoben vysokým zeleným peřím a bílo – zelenou mašlí. Výzbroj se skládala z tesáku s bílým kováním v černém pouzdru. Roh se střelným prachem byl zavěšen na žluto – zelené šňůře.

Další přesnější informace se dochovaly až z 1. poloviny 19. století, přesněji z roku 1837. Na základě nejvyššího rozhodnutí ze dne 16. února 1837, které zařadilo loketskou společnost střelců do privilegované II. skupiny díky její činnosti v předešlých obdobích, vznikly nové stanovy střelecké společnosti. Se stanovami souvisela také úprava uniforem do následující podoby. Důstojníci měli tmavozelený frak a kalhoty se stříbrným lemováním a maďarskými knoflíky, stříbrné epolety, klobouky s černými péry a kartuš s černě lakovanou koženou dohodou (typ opasku, někdy i s řemenem přes rameno). Členové pak měli tmavozelené uniformy, frak s černým lemováním, klobouk s tmavozelenými péry, světlešedé kalhoty se dvěma zelenými lampasy a spinky (návleky sloužící k ochraně bot a nohavic před vodou). Vzhledem k tomu, že společnost střelců měla také svou hudbu, týkal se výstrojní předpis i jejích členů. Hudebníci měli světlemodré kabáty s červeným lemováním, korsický klobouk s bílými péry, šavli a světlešedé kalhoty s červenými lemy.⁶⁸

V době revolučních událostí, kdy se spolek stal na krátkou dobu součástí nově vzniklé národní gardy, byla uniforma tvořena tmavomodrým kabátem s červenými výložkami, čákou a šedými kalhotami s rudými lampasy. Zbraní byla karabina s bajonetem.⁶⁹

V následujících letech docházelo již jen k menším úpravám a změnám, týkající se například výložek na kabátech a fracích. Původní černé sametové výložky byly nahrazeny červenými. O dva roky později, v roce 1850, byly zavedeny vojenské kabáty a modré kalhoty a

⁶⁷ Schmitt, P. A.: Historie spolku soukromých ostrostřelců Lokte, Locket 1863, str. 40

⁶⁸ Loketské listy č. 7/2005, str. 5

⁶⁹ Vlasák, V. a Vlasáková E.: Dějiny města Loket, Město Locket, Locket 2004, str. 81

zmizela také zelená péra z chocholů, kokardy (štítek ze stužek na hrudi), zlaté epolety (důstojnický nárameník s třásněmi) a zlaté a černé závěsky a kloboukové pásky.

Podle písemných dokladů ze srpna 1860 lze uvést další popis uniformy po změnách, které nastaly. Tehdy byla používána tzv. všeobecná uniforma, která byla u důstojníků dále doplněna odznaky jejich hodností. Součástí bylo příslušenství včetně zbraní. Přesně popsána byla také ústroj členů kapely. Místo klobouků se u střelců jako pokrývka hlavy vyskytovala přilba připomínající svým tvarem tehdy používané přilby vojenské (*obrazová příloha č. 20*).

Obecně lze říci, že v rámci loketského spolku byly používány především dlouhé palné zbraně od typů s doutnákem přes zbraně s perkusními a křesadlovými zámky, až po zbraně s kolečkovým zámkem, všechny „nabíjené ze předu“ (*obrazová příloha č. 21*). V omezené míře se používaly karabiny „zadovky“. Spíše ve výjimečných případech byly v rámci střeleckých soutěží využity také krátké palné zbraně – pistole.⁷⁰ V některých případech byly používány také vzduchové pušky. Výrobu těchto zbraní zajišťovali z velké části puškaři ze zdejšího regionu, především pak z Karlových Varů a Chebu. V Lokti samotném sídlil puškař v celé dlouhé historii města jen výjimečně.

Palné zbraně, jak vyplývá z předchozího textu, byly vždy doplňovány zbraněmi chladnými. V nejstarších obdobích se jednalo se o tesáky a nože, které byly v průběhu 16. a 17. století nahrazeny mečem. Ve století 18. a především 19. byly meče nahrazeny šavlí. Na konci 19. století byly karabiny střelců doplněny bajonetem.

⁷⁰ např. BRANDEJS Bedřich: Zbraně střelné – lovecké, terčovní a obrané (novotisk z originálu z roku 1894). Nakladatelství Naše vojsko, Praha 2009, str. 85 - 86

4 Dnešní následovníci

Poté co spolkový život na přelomu 19. a 20. století byl na svém vrcholu, což dokazují i dobové fotografie (*obrazová příloha č. 22*), je nutné konstatovat, že spolková činnost na území Československa začala stagnovat a posléze úplně zanikala na konci 30. a v polovině 40. let 20. století. Důvodem byla politická a společenská krize vyvolaná nástupem nacionálního socialismu v sousedním Německu, která měla velký vliv na události v našich zemích. Okupace a vznik protektorátu byla poslední pomyslnou kapkou, která celý proces zániku spolkového života dokončila. Od 50. let pak došlo k tomu, že spolkový život tak, jak se vyvíjel celá staletí, byl nahrazen organizacemi vytvářenými v duchu tehdejší doby. Vše se začalo podřizovat myšlenkám socialismu a představám o novém člověku.

Nejen na Loketsku, ale v celé oblasti západních Čech, resp. někdejších Sudet, byla situace pro obnovu a zachování spolkového života o to složitější, že zde docházelo od roku 1938 do roku 1945 také k velkým přesunům obyvatelstva. To vše narušilo vazby a základy, na kterých stál a odehrával se spolkový život. Tuto skutečnost dokládá mimo jiné samotná Kronika spolku vedená v letech 1820 – 1936. Zatímco v počátcích obsahuje velké množství zápisů o schůzích, činnosti spolku i akcích, které se spolku týkaly a na kterých se jeho členové podíleli, ve 30. letech 20. století je zápisů velice málo. Poslední zmínkou je informace o účasti členů spolku na slavnosti při příležitosti návštěvy pražského arcibiskupa Kašpara v Lokti dne 4. května 1936, a to ve „Služebním deníku četnické stanice v Lokti“. Další jiné doklady, prameny a informace o spolku nejsou bohužel k dispozici.

4.1 Zahájení činnosti

Současný Spolek Ostrostřelců v Lokti zahájil svou činnost dne 2. srpna 2002 a navazuje na existenci spolku původního. Snaha zachovat tuto návaznost je patrná nejen z podoby uniforem (*obrazová příloha č. 23*), ale také ze znaku na praporu spolku (*obrazová příloha č. 24*) a dále z dělení hodností a ze zbraní (*obrazová příloha č. 25*), které členové používají. V současnosti jsou členy spolku používány repliky pušek „předovek“ typ Kentucky, ráže .45.

Držení těchto zbraní podléhá zákonu o zbraních a střelivu a střelec musí být držitelem zbrojního průkazu pro sběratelské účely. Patronem současného spolku je sv. Václav a kmotrem praporu spolku je Karel Schwarzenberg.

Obdobně jak tomu bylo v dávné minulosti, i současný spolek využil při svém vzniku stanov již existujícího spolku. V tomto případě Ostrostřelců z Rakovníka. Oba spolky jsou členy nejen organizace nazývané „Ostrostřelci zemí Koruny České“, ale také „Evropského společenství ostrostřelců“. Stuha této organizace pak zdobí současný prapor spolku. Zbrojář spolku je nositelem řádu sv. Sebastiána, patrona střelců, který mu byl udělen právě Evropským společenstvím střelců. Loketský spolek využívá pro svou činnost kromě již uvedených písemných materiálů i upravený cvičební řád spolku střelců ze Stříbra (*obrazová příloha č. 26*).

4.2 Členská základna

Členem spolku se podle současných stanov může stát osoba starší 18 – ti let, která projeví o členství zájem a souhlasí s podmínkami členství. Podmínky jsou uvedeny ve stanovách spolku. Nutno podotknout, že stálých, kmenových, členů spolku bylo v době vzniku této práce devět, z toho tři byly ženy. Tito členové mají stejně jako jejich předchůdci své hodnosti – setník (hlavní představitel spolku), zbrojář, vlajkonoš, tambor (bubeník), kronikář, a také u nich je členství otázkou hrdosti. Je to pro ně srdeční záležitost, které věnují většinu svého volného času. Kromě stálých členů jsou členy spolku další osoby, tzv. čestní členové. Čestnou funkci vrchního velitele má starosta města Locket. Dalším je výše zmíněný kmotr praporu a členem je také místní farář.

Členské schůze se konají pravidelně jednou za rok, popř. při významných výročích, v klubovně spolku v budově Sokolovny v Lokti.

4.3 Aktivity a soutěže

Také v otázce střeleckých soutěží lze najít mnoho podobných prvků se soutěžemi z dob dávno minulých. Pravidelně se konají tzv. Mistrovské střelby, při kterých se střílí na dva terče. Dále jsou pořádány střelby „Výroční“, kdy střelec vystřelí pouze jednu ránu na dřevěný malovaný terč. Vítězí ten, kdo má zásah nejbliže vyznačenému středu terče.

Z důvodu dodržování současných předpisů a právních norem se střelby mohou konat pouze na oficiálních střelnicích, které podléhají schválení dle zákona o zbraních a střelivu. Současný spolek takovou střelnici nemá, a proto využívá střelnici v Lomnici u Sokolova.

K dalším aktivitám, kterých se spolek a jeho členové účastní, patří stejně jako v minulosti slavnosti u příležitosti návštěv Lokte významnými osobnostmi. Příkladem může slavnost v roce 2006, kdy u příležitosti návštěvy prezidenta Václava Klause v Lokti stáli členové čestnou stráž u radnice. Dále se jedná o různé akce spojované s významnými výročími města a hradu, popřípadě kulturní a společenské akce konané ve městě.

Závěr

Na samotném počátku, při vyhledávání materiálů a informací potřebných pro vypracování této práce, jsem měl určité obavy z toho, zda se mi podaří najít dostatek využitelných zdrojů a podkladů, které by se týkaly tématu. Postupem času jsem však zjistil, že mnoho důležitého se nachází nejen v literatuře týkající se střelby a její historie obecně, ale také v expozicích muzea v Lokti a v Karlových Varech a především pak v archivních fondech pracoviště Státního okresního archivu v Jindřichovicích. Velice mile jsem byl překvapen množstvím materiálů a informací, které mi dokázala poskytnout jedna z členek současného sdružení Ostrostřelci Loket. Pro úplné dotvoření práce jsem se pokusil do obrazových příloh vložit také fotografie, aby si čtenář mohl vytvořit i vizuální představu toho, o čem práce pojednává.

Dostal jsem se tak do situace, kdy bylo nutné třídit, co do práce bude zahrnuto a co ne. Co je pro práci důležité a co je již pro tento formát moc podrobným detailem.

Doufám jen, že se mi podařilo vytvořit obraz historie Německého střeleckého spolku v Lokti bez větších mezer, včetně návaznosti na jednotlivé historické události, které utvářely dějiny jako celek, a také v návaznosti na normální a obyčejný život loketských obyvatel v dobách hospodářského rozmachu i v dobách méně příznivých, tedy ve válečných letech nebo v obdobích různých katastrof – požárů, povodní apod.

Německý střelecký spolek v Lokti byl neodmyslitelnou součástí událostí nejen v Lokti, ale v celém regionu a jeho sídlech. Jeho členové se podíleli na pořádání společenských akcí a zábav. V sále střelecké restaurace se konaly taneční zábavy a na počátku 20. století dokonce i filmová představení. Kapela střeleckého spolku bavila občany při veřejných shromážděních a oslavách. Bez účasti členů spolku se neobešla žádná slavnost ani uvítací ceremonie konaná na počest významných návštěvníků kraje a města. Členství ve spolku se postupem času změnilo z povinnosti při zajišťování obrany města na záležitost tradice a určité rodinné hrdosti a společenské prestiže.

Podle mého názoru se potvrdila hypotéza, že Německý střelecký spolek byl nedílnou součástí života občanů a spoluutvářel společenské prostředí ve městě. Troufám si říci, že bez

příčinění jeho členů by se mnohdy historie a život města, především v obdobích válečných konfliktů, mohly ubírat úplně jiným směrem. Možná by Loket nemusel dnes existovat v podobě, jak jej známe. Paradoxně totiž válečné události a účast členů spolku v armádních jednotkách a při vojenských taženích přinášela městu uznání a určitý vděk i privilegia od vládnoucích kruhů.

Summary

Am Anfang meiner Arbeit, bei der Suche nach Materialien und Informationen für die Ausarbeitung dieser Arbeit, hatte ich gewisse Befürchtungen, ob es mir gelingt, genug nutzbaren Unterlagen und Quellen zu diesem Thema auszusuchen. Mit der Zeit stellte ich aber fest, dass es man viel Wichtiges nicht nur in der Fachliteratur über Schießerei und ihre Geschichte, aber auch in den Museen in Loket und in Karlsbad und vor allem in der Kreisfiliale des Staatsarchiv in Jindřichovice findet. Ich war sehr nett überrascht, wenn mir eine derzeitige Mitgliederin des Vereins Scharfschütze Loket eine große Menge von Materialien und Informationen zur Verfügung gestellt hat. Für die völlige Beendigung der Arbeit versuchte ich in die Anlagen auch Lichtbilder einlegen, damit man auch eine visuelle Vorstellung gewinnen kann, worüber die Arbeit behandelt.

Es kam dann dazu, dass ich sortieren musste, was in die Arbeit einbezogen wird und was nicht, was wichtig ist und was für diese Form der Arbeit schon ein weitläufiges Detail ist.

Ich hoffe nur, dass es mir gelang, das Bild der Historie des deutschen Schießvereins ohne größeren Lücken zu bilden. Und zwar im Zusammenhang mit den historischen Ereignisse, die die Geschichte im Ganzen formten und einschließlich des Zusammenhangs mit dem normalen und gewöhnlichen Leben der Einwohner in Loket in der Zeit des wirtschaftlichen Ausblühen aber auch in der Zeit, die weniger günstig war, also in Kriegsjahren oder während der Zeit verschiedenen Katastrophen, wie Brände, Hochwasser usw.

Der deutsche Schießverein in Loket war ein unwegdenkbarer Bestandteil der Ereignisse nicht nur in der Stadt, sondern auch in der ganzen Region. Seine Mitglieder nahmen an der Organisation der gesellschaftlichen Ereignisse teil. Im Saal des Schützen – Restaurants fanden Tanzbälle statt und am Ende des 20. Jahrhunderts sogar Filmvorstellungen. Die Musikkapelle des Vereins amüsierte die Öffentlichkeit während den Versammlungen und Feiern. Ohne Teilnahme von Mitglieder des Vereins kam kein Feier oder Grußzeremonie zurecht. Die Mitgliedschaft im Verein änderte sich mit der Zeit von einem Pflicht bei der Abwehr der Stadt in eine Angelegenheit der Tradition und gewisser Familienstolz und gesellschaftlicher Prestige.

Meiner Meinung nach hat sich die Hypothese bestätigt, dass der deutsche Schießverein ein ungeteilter Bestandteil des Lebens der Einwohner war und dass er das

gesellschaftliche Umfeld in der Stadt bildete. Ich wage zu sagen, dass ohne Zutun seiner Mitglieder hätte die Geschichte und das Leben der Stadt, vor allem in der Zeit der Kriegskonflikten, ein ganz andere Richtung nehmen können. Möglicherweise müsste Loket heute nicht in der Form existieren, in der wir die Stadt kennen. Die Kriegsergebnisse und Anteil der Mitglieder des Vereins in militärischen Truppen und während der Heerzüge brachten der Stadt paradoxerweise Anerkennung und gewisse Dankbarkeit aber auch Privilegien der herrschenden Kreise.

Summary

At the very beginning, while I was searching for materials and information needed for elaboration of this thesis, I had certain misgivings of not finding enough usable sources and documents which would relate to the topic. As time went on, I found out that a lot of important information could be found not only in literature related to shooting and its history in general, but also in exhibitions of museums in Loket and Carlsbad and, primarily, in archival funds of Public District Archives in Jindřichovice.

I was pleased by the amount of materials and information provided by one of members of present association Ostrostřelci Loket. To finish the thesis completely, I put photographs into the section of picture attachments to allow readers to create a visual idea of what is the thesis about, too.

I found myself in a situation where it was necessary to pick what to include in the thesis. What is important for it and what is too in-depth.

I only hope I managed to create the image of the history of the German Shooting Association without any larger gaps in context, continuity to particular historical happenings creating history as whole included, as well as in relation to a common life of inhabitants of Loket in times both of economical upswing and times less promising - wars or times of various catastrophes like fires, floods etc.

German Shooting Association in Loket was an inherent part of happenings not only in Loket but the whole region and its residences. Its members were participating in organization of social events and entertainment. In the hall of shooting restaurant were dancing

entertainments and at the beginning of 20th century, there were even movie plays. The band of the Association was entertaining the citizens during public conventions and celebrations. Without the association's members' attendance, no festival or a welcome ceremony held in honor of important visitors of the district and city would be happening. Membership of the Association changed from obligation during defense of the city into a matter of tradition, certain family pride and social prestige, as the time went on.

In my opinion, the hypothesis, that the German Shooting Association was an integral part of inhabitant's life and was co-creating the city's social environment, has been confirmed. I dare to say that, without the members' commitment, the history and life of the city could change dramatically many times (especially during wars). Loretta we know today maybe wouldn't exist because, paradoxically, wars and participation of the members of the Association in army units and in military campaign were bringing certain appreciation and privileges from the ruling sphere.

Přílohy

č. 1: Seznam velitelů loketského střeleckého bratrstva – spolku

- r. 1600 – Bartel Khünel, Tobias Walldtmann
- r. 1677 – Schumann, Kodauer
- r. 1686 – Andreas Stark
- r. 1760 – Süssner
- r. 1780 – Johan Georg Weitlof
- r. 1782 – Andreas Schmidt
- r. 1798 – Kaspar Peter
- r. 1812 – Kretschamnn
- r. 1815 – Johann Kugler
- r. 1819 – Joseph Pleyer
- r. 1828 – Rudolph Haidinger (vlastník porcelánky)
- r. 1836 – Joseph Richter
- r. 1858 – Alexander Weitlof (c.k. pošt mistr)
- r. 1859 – Ludwig Hofmann
- r. 1876 – Jelinek
- r. 1881 – Weidl
- r. 1898 – Richard Zimmer

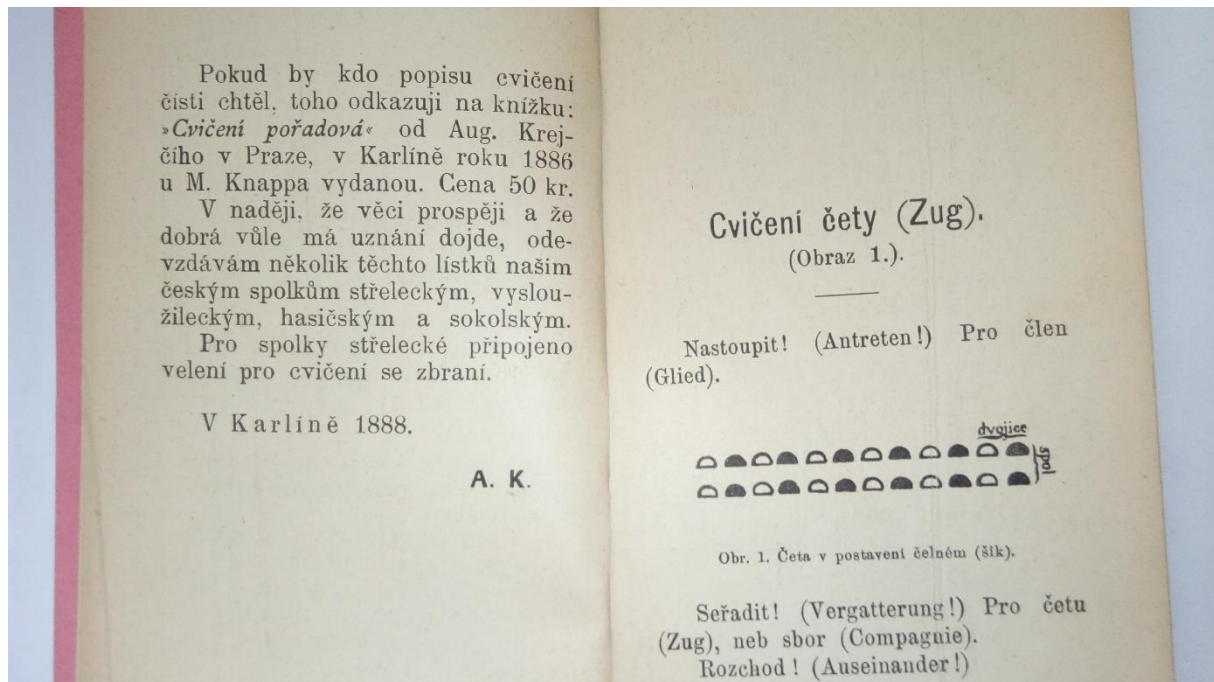
Obrazové přílohy

č. 1:

Některé typy střelných (vzduchové pušky a terčovnice) zbraní používané střeleckými spolky včetně rozdílných spoušťových mechanismů (expozece Muzea v Karlových Varech, foto autor)

č. 2:

Cvičební řád od A. Krejčího z roku 1888 (studovna SVK Plzeň, foto autor)

č. 3:

Nejstarší střelecké terče (expozice na hradě Loket, foto autor)

vlevo terč spolku střelců města Oloví z roku 1658 se znakem města Oloví, vpravo terč z roku 1803 užívaný spolkem střelců v Lokti

č. 4:

Jeden z pamětních praporů Karlovarského střeleckého spolku z roku 1910 (expozice Muzea v Karlových Varech, foto autor)

č. 5:

Areál střelnice spolku Karlovarských střelců v Karlových Varech – Březové (současnost, foto autor)

č. 6:

Terče a obraz ze střeby za účasti Petra I. Velikého v roce 1711 (expoze Muzea v Karlových Varech, foto autor)

č. 7:

Terče z počátku 20. století ze střelb za účasti perského šáha a majitele stáčírny minerálních vod Mattoniho (expozice Muzea v Karlových Varech, foto autor)

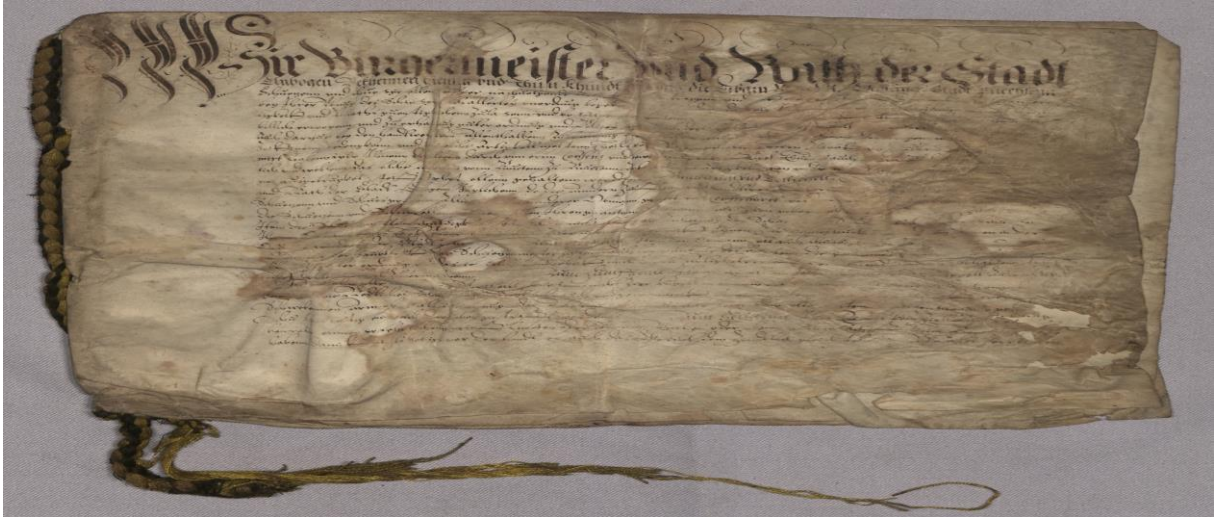
č. 8:

Ceny pro střelce (poháry – 1835 a 1908, medaile střeleckého spolku 1899) a portrét jednoho z velitelů Karlovarského střeleckého spolku Heindricha Mattoniho (expozece muzea v Karlových Varech, foto autor)

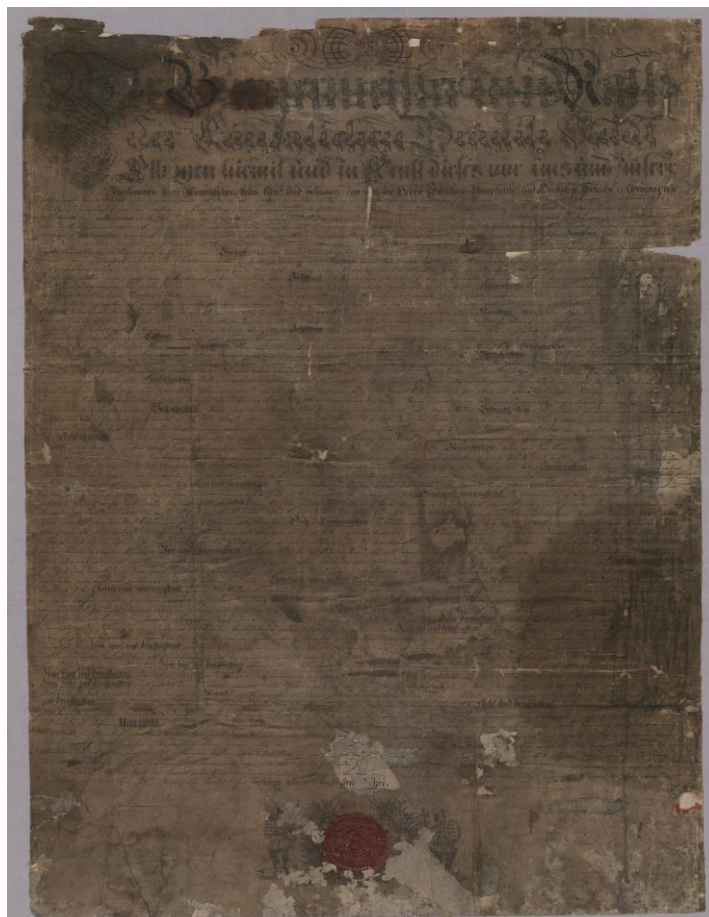
č. 9:

Listiny z roku 1597 vydané radou města Lokte – stanovy spolku střelců (SOA Jindřichovice, foto autor)

č. 10:

Listina z roku 1650 – upravené stanovy spolku střelců vydané radou města Lokte (SOA Jindřichovice, foto autor)

č. 11:

Dvojice terčů z roku 1808 (expozice muzea na hradě Loket, foto autor)

Na terčích jsou patrné známky opakovaného použití – úpravy provedené „cílým“ před další střelbou pomocí dřevěných kolíků. Vítězem tehdejších závodů se stal P. Schrejher.

č. 12:

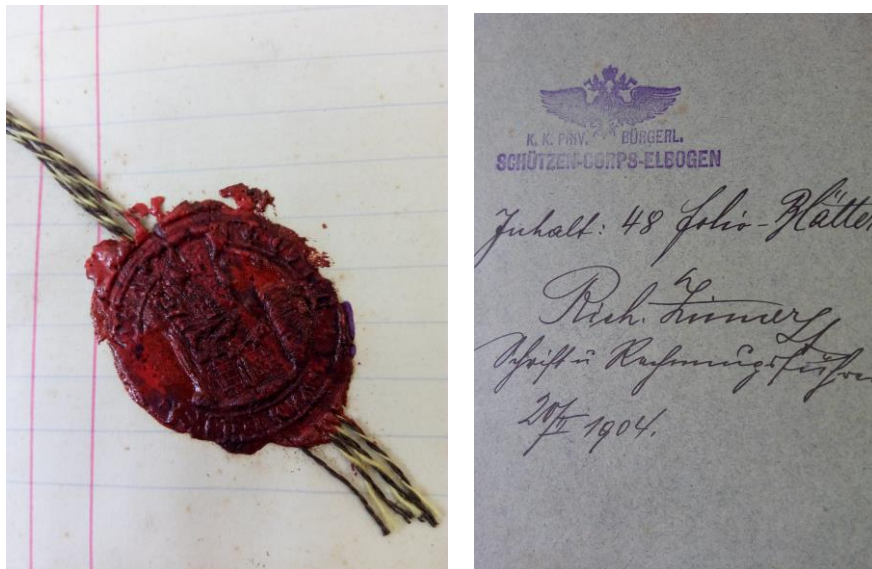
Řetěz – řád loketského spolku (ze soukromého archívu paní Jany Sobotové, foto autor)

Řád loketského střeleckého spolku složený ze stříbrných mincí

č. 13:

Úvodní stránka Pokladní knihy fondu výstroje a výzbroje z let 1900 – 1914 (SOA Jindřichovice, foto autor)

č. 14:

Pistolový terč z roku 1842 (expozice muzea na hradě Loket, foto autor)

č. 15:

Místo původní střelnice střeleckého spolku – přírodní amfiteátr Loket (současnost, foto autor)

č. 16:

Další lokalita využívaná v minulosti jako střelnice spolku – Supí potok (současnost, foto autor)

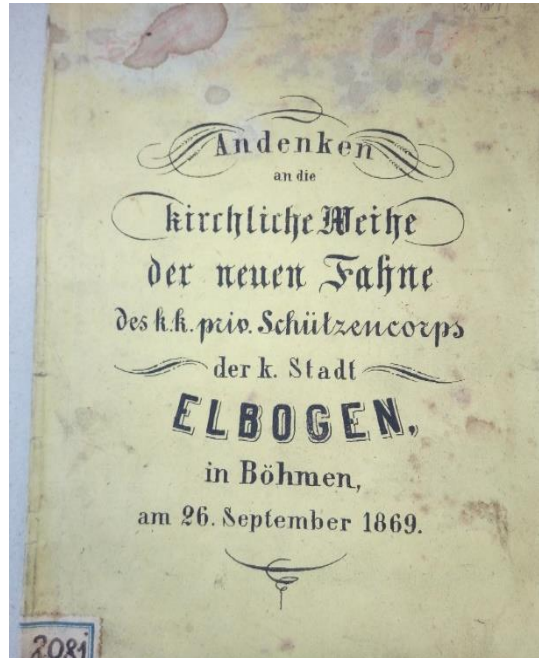
č. 17:

Podoba spolkového praporu z poloviny 19. století včetně popisu (foto z archivu pí. Jana Sobotové)

č. 18:

Zápis o slavnostním vysvěcení praporu spolku z 26. září 1869 (Spolková kronika - SOA Jindřichovice, foto autor)

č. 19

Terčový materiál loketských střelců z 30. – 90. let 19. století (expozice na hradě Loket, foto autor)

Zvláštností toho terče jsou jména všech střelců, kteří se účastnili střelb. Jsou uvedena s pořadovými čísly v rozích terče. V samotném terči jsou pak u jednotlivých zásahů uvedena čísla střelců pro větší přehlednost i snadné vyhodnocení.

č. 20:

Ostrostřelecká přilba z konce 19. století (expozice muzea na hradě Loket, foto autor)

č. 21:

Zbraně používané členy spolku v průběhu 19. století (expozice muzea na hradě Loket, foto autor)

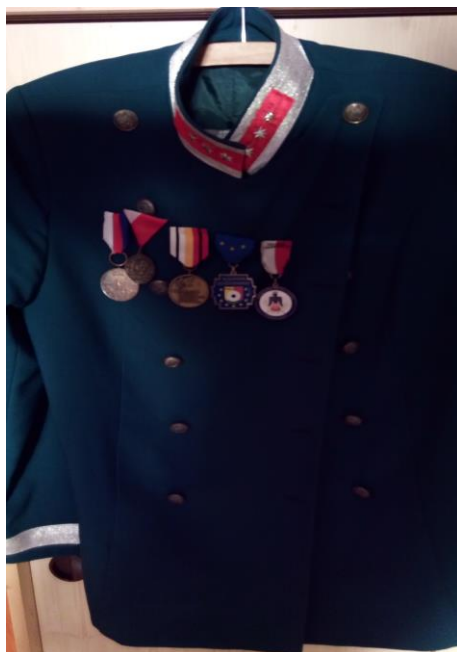
č. 22:

Kopie fotografie členů střeleckého spolku v Lokti z roku 1902 dokladující širokou členskou základnu v době vrcholu spolkového života (soukromý archiv paní Jany Sobotové, foto autor)

č. 23:

Dnešní uniforma včetně detailního pohledu na znak spolku (osobní uniforma paní Jany Sobotové, foto autor)

Č. 24

Dnešní podoba praporu spolku Loketských ostrostřelců a jejich uniforem (foto z osobního archivu paní Jany Sobotové)

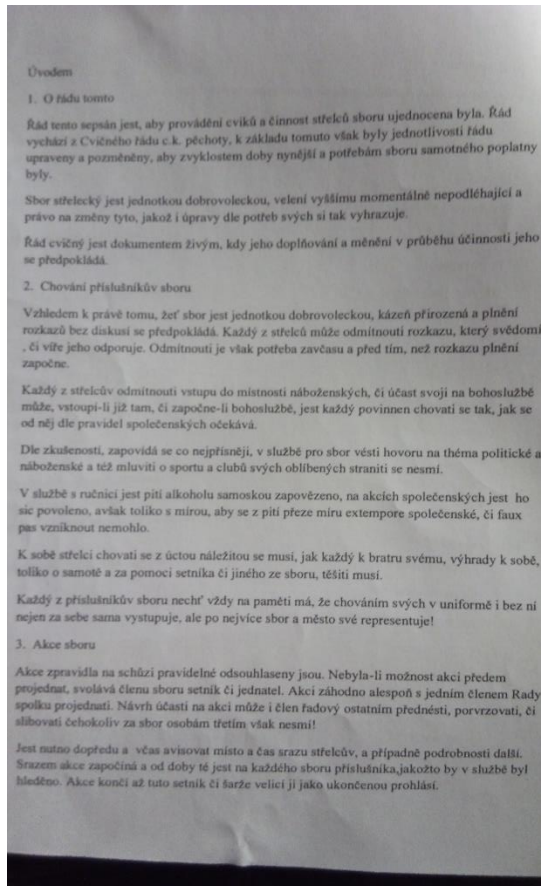
č. 25:

Zbraň používaná dnešními členy spolku (osobní zbraň paní Jany Sobotové, foto autor)

č. 26:

Stanovy spolku ostrostřelců a úvodní strana vzorového cvičebního řádu (osobní archiv paní Jany Sobotové)

Cvičný řád základní
Pro potřeby Privilegovaného měšťanského střeleckého sboru Stříbro

OBSAH:

Úvodem	3
§1 Ustanovení základní	4
I. Postavy	4
II. Povinnosti	4
III. Poety bez komanda	5
IV. Povel	6
§2 Postoje	6
§3 Členy (tvary)	8
§4 Vystoupení z členu	9
§5 Obraty	10
§6 Pohyby	10
§7 Cviky se zbraní	13
§8 Úloha praporečnickova	16
§9 Střelba na povel	16
I. Střelba mířená	17
II. Střelba slavnostní	18
III. Střelba pausírovaná	18
§10 Úloha artilerie	18
§11 Povel rukou	19
§12 O tom jak bojuje sbor	19

Archivní prameny

SOA Jindřichovice, Kniha zápisů ze schůzí spolku 1860 – 1868 (nezpracováno)

SOA Jindřichovice, Kniha zápisů ze schůzí spolku a jeho výboru 1876 -1893 (nezpracováno)

SOA Jindřichovice, Listina z roku 1597 (nezpracováno)

SOA Jindřichovice, Listina z roku 1650 (nezpracováno)

SOA Jindřichovice, Pokladní kniha 1858 – 1896 (nezpracováno)

SOA Jindřichovice, Pokladní kniha fondu výstroje 1900 – 1914 (nezpracováno)

SOA Jindřichovice, Účetní kniha 1852 – 1863 (nezpracováno)

Literatura

- Bělohlávek, M.: Staré míry, váhy a peníze, Západočeské muzeum, Plzeň 1983
- Brandejs, B.: Zbraně střelné – lovecké, terčovní a obrané (novotisk z původního originálu z roku 1894), Naše vojsko, Praha 2009
- Brych, VI.: Arma diaboli – O kuších a střelcích, Národní muzeum Praha. Praha 2012
- Brych, J.: Sportovní střelba, Karolinum, Praha 2008
- České velení. Slovanské knihkupectví a Národní listy, Praha 1861
- Dolínek, VI., Durník J.: Historické zbraně. Naše vojsko, Praha 2008
- Indra, J.: Královské řetězy opavské střelecké společnosti. Česká numismatická společnost Hradec Králové, Hradec Králové 1984
- Kilián, J. a Boušková, P.: Ve znamení Viléma Tella – střelecké spolky na Teplicku a jejich terče. Regionální muzeum v Teplicích, Teplice 2011
- Kmošek, P.: Střelecké spolky východních Čech a jejich malované terče. Nakladatelství OFTIS. Ústí nad Orlicí 2003
- Konečný, S.: Poličští ostrostřelci. Kulturní služby města Poličky, Polička 1998
- Krejčí, A.: České velení pro pořadová cvičení. Nakladatelství Milan Knapp, Praha – Karlín 1888
- Kruczek, J.: Arma ofensiva – ruční zbraně minulých staletí, Muzeum Těšínska, Český Těšín 1994
- Kurz, K. a kolektiv: Dějiny peněz na území ČSSR, Národní muzeum a Historické muzeum, Praha 1982
- Lugs, J.: Střelci a čarostřelci, Naše vojsko, Praha 1973
- Malý, K. a kolektiv: Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. Nakladatelství Linde Praha, Praha 2004
- Pavelka, A.: Český spolkový život na Brněnsku na přelomu 19. a 20. století, Masarykova univerzita Brno, Brno 2006
- Schildberger, V.: Střelecké spolky Moravy, Slezska a města Brna na přelomu 19. a 20. století. Brněnský městský střelecký sbor. Brno 2004
- Semerád, Č.: Říše Rakousko – Uherská, obyvatelstvo, ústava, správa říše III.
- Schmidt, P. A.: Dějiny občanského sdružení ostrostřelců z Lokte, Loket 1863
- Svátek, J.: Obrazy z kulturních dějin českých. Nakladatelství Jan Otto, Praha 1891
- Urban, O.: Česká společnost 1848 – 1918.
- Vlasák, V. a Vlasáková, E.: Dějiny města Lokte. Loket 2004
- Stanovy střeleckého spolku v Lomnici v kraji Jičínském. Tisk Dr. Skrejšovský, Praha 1866

Muzejní a soukromé prameny

Expozice zbraní státního hradu Locket nad Ohří

Expozice Muzea v Karlových Varech (28. dubna 2018)

Fotoarchiv autora

Soukromý archiv Jany Sobotové

Elektronické zdroje

Noviny Egerer Zeitung. *Portafontium*. [online].

Dostupné z URL: <http://www.portafontium.eu/iipimage/32278057/egerer-zeitung-1878-07-17-n57_1630?x=326&y=312&w=1011&h=375>

Kronika četnické stanice Loket 1918 - 1948. *Portafontium*. [online].

Dostupné z URL: <http://www.portafontium.eu/iipimage/30860343/soap-so_01290_cetnici-loket-1918-1948_0240?x=599&y=603&w=344&h=127>

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Seznam velitelů střeleckého bratrstva – spolku v Lokti

Obrazová příloha č. 1 - **Některé typy střelných (vzduchové pušky a terčovnice) zbraní používané střeleckými spolky**

Obrazová příloha č. 2 - **Cvičební řád od A. Krejčího z roku 1888**

Obrazová příloha č. 3 - **Nejstarší střelecké terče**

Obrazová příloha č. 4 - **Jeden z pamětních praporů Karlovarského střeleckého spolku z roku 1910**

Obrazová příloha č. 5 - **Areál střelnice spolku Karlovarských střelců v Karlových Varech – Březové**

Obrazová příloha č. 6 - **Terče a obraz ze střelb za účasti Petra I. Velikého v roce 1711**

Obrazová příloha č. 7 - **Terče z počátku 20. století ze střelb za účasti perského šáha a majitele stáčírny minerálních vod Mattoniho**

Obrazová příloha č. 8 - **Ceny pro střelce (poháry – 1835 a 1908, medaile střeleckého spolku 1899)**

Obrazová příloha č. 9 - **Listiny z roku 1597 vydané radou města Lokte – stanovy spolku střelců**

Obrazová příloha č. 10 - **Listina z roku 1650 – upravené stanovy spolku střelců vydané radou města Lokte**

Obrazová příloha č. 11 - **Dvojice terčů z roku 1808**

Obrazová příloha č. 12 - **Řetěz – řád loketského spolku**

Obrazová příloha č. 13 - **Úvodní stránka Pokladní knihy fondu výstroje a výzbroje z let 1900 – 1914**

Obrazová příloha č. 14 - **Pistolový terč z roku 1842**

Obrazová příloha č. 15 - **Místo původní střelnice střeleckého spolku – přírodní amfiteátr Loket**

Obrazová příloha č. 16 - **Další lokalita využívaná v minulosti jako střelnice spolku – Supí potok**

Obrazová příloha č. 17 - **Podoba spolkového praporu z poloviny 19. století včetně popisu**

Obrazová příloha č. 18 - **Zápis o slavnostním vysvěcení praporu spolku z 26. září 1869**

Obrazová příloha č. 19 - **Terčový materiál loketských střelců z 30. – 90. let 19. století**

Obrazová příloha č. 20 - **Ostrostřelecká přilba z konce 19. století**

Obrazová příloha č. 21 - **Zbraně používané členy spolku v průběhu 19. století**

Obrazová příloha č. 22 - **Kopie fotografie členů střeleckého spolku v Lokti z roku 1902**

Obrazová příloha č. 23 - **Dnešní uniforma včetně detailního pohledu na znak spolku**

Obrazová příloha č. 24 - **Dnešní podoba praporu spolku Loketských ostrostřelců a jejich uniforem**

Obrazová příloha č. 25 - **Zbraň používaná dnešními členy spolku**

Obrazová příloha č. 26 - **Stanovy spolku ostrostřelců a úvodní strana vzorového cvičebního řádu**